

MARIDALENS VENNER

Svartedauen



Et av tre Maridalsspill av Carl Fredrik Engelstad
Illustrasjoner av Stine Frøystadvåg

ÅRSSKRIFT 2003

MARIDALENS VENNER

Svartedauen

**Et Maridalsspill av
Carl Fredrik Engelstad**

Innhold

Forord

4

SVARTEDAUEN

7

Årsmøteinnkalling
og årsmeldinger

83

FORORD

Maridalsspillet er 30 år i 2004!

Maridalsspillet «Svartedauen» av Carl Fredrik Engelstad, ble skrevet og oppført første gang i Margaretakirkas ruiner i Maridalen i 1974. Det er det midterste skuespillet av en trilogi, der det første spillet, «Kirkebyggeren», skrevet og oppført i 1979, omhandler trosskiftet, mens det tredje, «Kirkesølvet», skrevet og oppført i 1981, er lagt til reformasjonstiden. Det er ingen tydelig sammenheng mellom handlingene i de tre spillene, hvert av dem står på egne bein. Men allikevel utgjør de en enhet, da de alle er knyttet til kirka i dalen, og landskapet og gårdene omkring.

Margaretakirka er trolig oppført rundt 1250, viet til den hellige Margareta av Antiokia, som ga navn til både kirka, dalen og vatnet. Etter reformasjonen i 1536 ble bruken av kirka minimal; det begrensa seg til tredjedag jul, påske og pinse. Siste gudstjeneste skal ha funnet sted tredje pinsedag i 1643, og etter det tiltok forfallet, før ruinen ble ferdig restaurert i 1934. Men Margaretakirkas ruiner har vært brukt til en årlig olsokgudstjeneste siden 1930 (900 år etter Olav den helliges død), og i 1993 ble tradisjonen med pinsegudstjenester tatt opp igjen, 350 år etter siste gudstjeneste i kirka.

Da Carl Fredrik Engelstad i 1973 ble spurt om å skrive et skuespill knyttet til Maridalen og kirkeruinen, skrev han at «ingen dramatiker i verden kunne ønske seg et skjønnere bakgrunnsteppe enn landskapet ved det glitrende Maridalsvannet.» Det var naturlig for Engelstad å knytte handlingen til det første Maridalsspillet til den opprivende pesttida etter 1349, som la nesten hele dalen øde i over hundre år. Ødegården (tidligere Tømte) like ved kirkeruinen, er et gårdsnavn som vitner om denne dramatiske tid. En historisk person, prosten av Mariakirken, Arne Aslaksson, Norges rikes kansler, ble også trukket inn i handlingen.

Maridalens Venner ble stiftet i 1970 for å hindre en kommunal rivningsplan (for å sikre byens drikkevann) av gårdene i dalen. Rivningsplanen ble stoppet, men maridølene var opptatt av å sikre at

dalen skulle forbli ei livskraftig jord- og skogbruksbygd, med lange og rike kulturtradisjoner. Maridalsspillet var en naturlig del av dette arbeidet.

Opprettelsen av Maridalen landskapsvernområde høsten 2001, sikrer at Maridalen vil unngå en uheldig nedbygging, og kan gi startskuddet for rydding av gjengrodde og tilplantede naturtyper og kulturmarkstyper som naturlig hører hjemme i dalen, samt bevare andre kulturspor som bygninger, ferdselsveier, rydningsrøyser, kullmiler, industriminne, fløtningsanlegg med mer, og samtidig sikre at Maridalen også i framtida vil være ei livskraftig bygd (med kulturarrangementer og et levende bygdemiljø) i Oslo.

Fra 1974 til 1988 var det årlige oppsetninger av Maridalsspillet i Maridalen, og det var en institusjon i Norge. På grunn av manglende offentlig støtte i en treårsperiode, hadde spillet en pause, men i 1992 og i 1993 ble det igjen oppført to spill, før vi igjen opplevde manglende (helt nødvendige) offentlige bevilgninger til Maridalsspillet. Men i år fikk vi igjen offentlige midler til å sette opp Maridalsspillet, etter ti års pause, bare avbrutt av korte forestillinger som ble framført av Spellaget i BUL i forbindelse med pinse- og olsokgudstjenestene, og et eget spill i 1998 av samme lag.

Dette årsskriftet er et opptrykk av Carl Fredrik Engelstads skuespill «Svartedauen», utgitt på Aschehoug forlag i 1981, med spennende illustrasjoner av Maridalsspillets leder, Stine Frøystadvåg. Dette gjør vi for å markere at Maridalsspillet er tilbake, og at i 2004 er det 30-årsjubileum for Maridalsspillet, og 70 år siden restaureringen av ruinen i 1934.

Vi vil til slutt takke Vibeke Engelstad for tillatelsen til å bruke alle tre Maridalsspillene fritt, og Aschehoug forlag for at vi får lov til å trykke skuespillet på nytt.

Tor Øystein Olsen
Leder Maridalens Venner



Svartedauen

OGMUND SVEINSSON, bonde på Tømte

JON, sønnen hans

MARIT KOLBJØRNSDATTER, søskenbarn til Jon

SIRA LARS, prest i Margaretadalen

TORDIS, styrer huset for presten

ARNE ASLAKSSON, prost til Mariakirken, rikets kansler

KNUT RASK, prostens årmann

Knekter. Bygdefolk

I. scene

(Bygdefolket er samlet til messe i kirken. Koret synger en hymne. Derpå:)

PRESTEN

«Herre, la oss glede oss i din guddoms nærvær i evigheten, en glede som vi foregriper når vi mottar ditt dyrebare legeme og blod i Jesus Kristus Vår Herre.»

MENIGHETEN.

«Amen.»

PRESTEN

«Herren være med dere.»

MENIGHETEN

«Og med din ånd.»

PRESTEN

«Den allmektige Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd vel-signere dere og være med dere alltid.»

MENIGHETEN

«Amen.»

PRESTEN

«Messen er til ende. Gå med fred.»

MENIGHETEN

«Gud være lovet.»

(Koret stemmer i en utgangshymne og går ut av kirken i prosesjon, menigheten følger.)

2. scene

(Marit og Jon går bakerst i prosesjonen, men stanser mens den fortsetter ned bak kirken. Jon tar Marit i hånden og trekker henne frem på scenen.)

MARIT

Jeg tør ikke, Jon!

JON

Tør? Vas! Det er ikke farlig. Presten er en god mann.

MARIT

Det er han kanskje. Men jeg kjenner'n ikke.

JON

Det ser du vel på'n!

MARIT

Kanhende. — Men hva hjelper det? Vi er jo søskenbarn, Jon! Da er det forbudt, det vet du liksom vel som jeg.

JON

Bare halvsøskenbarn!

MARIT

Det er det samme.

JON

Vi får prøve likevel. Om det er så at du er glad i meg. — Eller er du kanskje ikke det?



Jeg tør ikke, Jon!

MARIT

Hvorfor snakker du sånn? Det vet du vel! (*Gråter, klammer seg til ham.*)

JON

Vi får prøve ihvertfall. I Guds navn.

MARIT

Når du vil, så.

JON

(*holder henne inntil seg*)

Jeg kan ikke miste deg, Marit. *Vil ikke!* Da får det heller være med . . .

MARIT

Med . . . hva da?

JON

Saligheten!

MARIT

(*legger hånden på munnen hans*)

Ikke *si* det, Jon! Det er synd! Svær synd!

SIRA LARS

(*kommer*)

Nå, barn — snakker dere om synd? (*De farer sammen, står skamfulle foran ham.*) Neimen, er det ikke Jon Ogmundsson, sønnen på Tømte? Jeg så du var i kirken, og far din òg, den gjeve Ogmund Sveinsson. (*Klapper Marit på kinnet.*) Men deg kjenner jeg visst ikke. Hva heter du?

MARIT

(*sky*)

Marit Kolbjørnsdatter.

SIRA LARS

Nei, heter du det? — Marit. Det er et godt navn. Et hellig navn.

MARIT

Hellig?

SIRA LARS

Ja, vet du ikke det? Det er det samme som Margareta — den hellige Margareta, som kirken her og hele dalen er oppkalt etter. Margaretdalen.

MARIT

Det har jeg ikke tenkt på.

JON

Ikke jeg heller.

SIRA LARS

Så vet dere det nå. — Men hvorfor står dere her? Gikk dere ikke med de andre?

JON

Vi må snakke med presten.

SIRA LARS

(vennlig)

Ja, det er en råd med det. Bare snakk, dere.

JON

Vi ... *(tier, begge de unge ser ned.)*

SIRA LARS

Nå? — Dere er vel ikke redde meg? — Kom nå med det!

JON

Vi . . . vi er glad i hverandre. Vi vil ha hverandre.

SIRA LARS

(*ler*)

Men det er vel ikke noe å skjems for? Det er jo sånn det skal være.

JON

(*hardt*)

Ikke for oss, visst!

SIRA LARS

Hvorfor det? (*Jon tier.*) Er far din imot det, kanskje?

JON

Det òg.

SIRA LARS

Hm. Ja, Ogmund Sveinsson kan være stri, om det farer i ham. Syndig stri. Men han har vel sine grunner? (*De tier. Til Marit:*) Og hvem er du da, Marit? Jeg mener: hvor hører du til?

MARIT

På Brekke.

JON

Hun er datter til Kolbjørn, bonden der.

SIRA LARS

Ja men da er du vel godt nok gifte, skulle jeg tro — datter til Kolbjørn Ivarsson på Brekke! — Du bor der òg?

JON

Ikke nå. Hun kom til oss.

SIRA LARS

På Tømte? *(De nikker.)* Jaså. Enda Ogmund ... *(Stusser.)*
Kanskje dere ... har dere ... jeg mener, skal dere ...
(Litt ergerlig, fordi han selv er flau.) ... Å, dere skjønner
visst hva jeg mener! Snakk ut nå! Er det sånn fatt med
deg, Marit? *(Marit ser ned, ryster på hodet.)*

JON

Nei, prest. Det er ikke det. Hadde det enda vært så vel!
(Pause.) Du må hjelpe oss, Sira Lars!

SIRA LARS

Ja, men med hva. Dere står jo der som to staurer — dere
får da snakke!

MARIT

Vi er søskenbarn!

SIRA LARS

(ser lenge på dem)

Åhå!

JON

Bare halvsøskenbarn!

SIRA LARS

Halvsøskenbarn! Hvordan det?

MARIT

Mor min er halvsøster til Ogmund Sveinsson.

SIRA LARS

Så du er hos skyldfolket ditt ...

JON

Hjelper ikke det? Halvsøskenbarn ... ?



Du skulle ikke ha kommet til Tømte, Marit. Det var lite tenksomt gjort av deg.

SIRA LARS

(ryster på hodet)

Det hjelper lite, er jeg redd. *(Pause. Til Marit:)* Du vet nok hva den hellige Kirke sier om dette, enda så ung du er — de har vel såpass til kristensed på Brekke, vet jeg, at de lærer opp barna sine. — Du skulle ikke kommet til Tømte, Marit. Det var lite tenksomt gjort av deg.

MARIT

De sendte meg hit.

SIRA LARS

Sendte deg? Hvorfor det?

MARIT

For pesta.

SIRA LARS

Pesta? Er pesta kommet til Brekke?

MARIT

Nei. Men de var redde. Den er kommet til Kjelsås.

SIRA LARS

Nei, nei! Det var ille! Ille! Der også! Krist og Jomfru Maria skjerme oss alle sammen! *(Slår korstegnet, de gjør det samme.)* Tunge tider! Tunge tider! Da skjønner jeg jo at de ... Men — jeg kan ikke hjelpe dere, barn. Det vet dere selv. Vår hellige Kirke forbyr ekteskap mellom nærskyldte. Jeg kan ikke gjøre noe med det. Den kano-niske rett ... hm.

JON

Gud er kjærlighet, sa presten idag!

SIRA LARS

Det er han, Jon. Men ikke syndig kjærlighet! Slik fins også. Og den er av Djevelen.

MARIT

Djevelen! (*Korser seg.*)

JON

Hvis det er av Djevelen at Marit og jeg er glad i hverandre, så ...

SIRA LARS

Så ... hva? (*Jon tier, ser ned.*) Trå varlig nå, Jon! Du kan gå i søkkemyra før du vet ordet av det! (*Pause.*) Gud er kjærlighet, ja — om vi lyder hans vilje, slik hans Kirke viser oss den. Den står over alt! Går du mot den, så er du på fortapelsens vei.

JON

(*trassig*)

Heller *det* da, enn ...

SIRA LARS

Jon, Jon! — Du er ikke annet enn høy og strå i hans hender, Jon Ogmundsson, tro aldri annet! Men den ydmyke gir han nåde ...

JON

Ydmyke ... !

3. scene

OGMUND

(*kommer*)

Der er du, Sira Lars. Jeg må snakke med deg.

SIRA LARS

Det er bare å snakke, det, Ogmund Sveinsson!

OGMUND
(*til de unge*)

Hva gjør dere her?

JON
(*trassig*)

Har vi ikke lov til å være her? — Vi var til messe.

OGMUND
Men den er slutt. Gå hjem!

SIRA LARS
De hadde noe å snakke med meg om. Alvorlige saker.

OGMUND
Kan tenke meg det. Men de sakene har det vært snakket nok om. Det hjelper ikke å snakke. Det skulle presten vite, enda bedre enn jeg. — Gå nå!

JON
Jeg går når jeg vil!

SIRA LARS
Du får ikke være så brå, Ogmund bonde. Det er best for alle at det blir sagt, det som skal sies her — og jeg er her for å hjelpe...

OGMUND
Du kan ikke hjelpe dem til å gjøre noe som ikke er lov.

JON
Det er vel ikke sikkert at...

OGMUND
Det er sikkert, jo!

SIRA LARS

Så kan jeg vel hjelpe dem til å skjønne det — og bøye seg for det.

OGMUND

Du skulle ikke kommet til Tømte, Marit. Det var uvettig gjort av deg.

JON

Men far — pesta!

MARIT

Det var foreldrene mine som sendte meg . . .

OGMUND

Det fins vel andre steder enn Tømte. Og nå sier jeg med en gang — jeg vil ikke ha deg der lenger. Du får gå tilbake til Brekke.

JON

Nei! Det gjør hun ikke!

OGMUND

Ti stille, din kvelp! — Gå hvor du vil for meg, jente, på Tømte vil jeg ikke se deg!

JON

Da går jeg òg!

OGMUND

(løfter neven)

Du!

SIRA LARS

Styr deg, Ogmund! — Sånn kan du ikke te deg, du får minnes du er et kristenmenneske.

OGMUND

Skal du minne meg om det — er det ikke kristenretten som forbyr . . .

SIRA LARS

Ekteskap mellom nærskyldte, ja. Det vet jeg vel så godt som du, som du sier. Men kristendom er ikke bare kristenrett. Du skal ha aktelse for dine medmennesker, om du aldri så mye står på kristenretten.

OGMUND

Kan være det. Men på Tømte vil jeg ikke ha henne. Det kommer ikke annet enn vondt av det. Og ennå er det vel jeg som bestemmer på min egen gard — såpass ihvertfall.

JON

Skal du sende henne på ville skauen?

OGMUND

Du tier stille, har jeg sagt!

MARIT

Jeg går med det samme, Jon. Det er ikke annen råd.

JON

Du blir her!

SIRA LARS

Dette er uvett! — Marit, du kan bli på prestegarden her, vi har plass nok til deg på Kirkeby, vet jeg. Og bruk for deg òg. — Du kan gå opp til gamle Tordis og hilse fra meg at du blir her så lenge — så får vi se siden. Jeg vil ikke du skal gå tilbake til Brekke, pesta kan komme dit når som helst.

JON

Jeg går med deg opp.

SIRA LARS

Nei, bli her, du. Hun kan snakke for seg selv. — Gå nå, Marit, jeg kommer snart etter, så skal vi se å finne en plass til deg. (*Marit går.*)

OGMUND

Nå ja, det blir kanhende det beste. Du får ha takk, prest. — Men pesta kan komme hit òg, ingen vet. Folk er alt begynt å rømme til skogs fra gardene her omkring.

SIRA LARS

Det får bli som Gud vil — alt står i hans hånd. (*Alle kors-
ser seg.*) Men du ville snakke med meg, Ogmund — var
det om disse to?

OGMUND

Nei. Den saken er avgjort, det er ikke mer å snakke om,
det jeg vet. Nei, det var noe annet.

SIRA LARS

Nå?

JON

Jeg går...

OGMUND

Nei, dette raker deg liksåvel som meg — du kan like
godt bli når du først er her. — Det er det, prest, at skal
det fortsette på denne måten, så blir bøndene i bygda
her snart ikke annet enn treller.

SIRA LARS

Hva mener du?

OGMUND

Treller, sier jeg — under Mariakjerka i Oslo. Vi er ikke herrer på våre egne gardar lenger, og det blir verre og verre. Vi blir pint ut, flådd.

JON

Det er sant, prest.

SIRA LARS

Er ikke prosten til Mariakirken i sin lovlige rett? — Dere vet at kong Magnus Eriksson ga hele Margareta-dalen som len under Mariakirken for fjorten år siden, i 1335.

OGMUND

Det vet jeg, ja. Og om vi ikke visste det før, så har vi fått lære det.

JON

Men skal vi bli treller for det?

OGMUND

Prosten er i sin lovlige rett, sier du. Ja da, det skinnbrevet fra kongen har vi da hørt nok om, skulle jeg mene, og litt for mye òg. Ikke vet jeg med hvilken rett kongen kan gi bort ei hel bygd på den måten. Ikke står det noe om det i loven, det jeg vet om. Men . . .

SIRA LARS

Kongen vet hva han gjør, vil jeg tro. Og Kirken trenger midler.

OGMUND

Kan være det — enda Herren Krist var en fattig mann mens *han* vandret på jorden, etter det jeg har lært og du sjøl preiker i kjerka. Men skal vi bønder finne oss i å bli

flådd for det? Tiende har vi gitt i flere hundre år. Det var bøndene i bygda som kostet og bygde kjerka her. Kirkeby har bygda gitt jord til, og det var vi bønder som satte opp husene, uten å få noe for det.

JON

Og vi vøler dem når det trengs.

OGMUND

Onnearbeidet sender vi folk til òg, enda vi kunne ha god bruk for dem sjøl.

SIRA LARS

Det er sant nok, men . . .

OGMUND

Vi har gjort det frivillig før, enda det har svidd mangel god gang, og vi tenker å fortsette med det. Det er ikke det vi klager over. Men nå er det mer enn tiende og arbeid vi må ut med. Årmannen til prostens tar det meste av avlingen mæd, og smør og skinn og kjøtt — fiskeretten har de tatt fra oss òg, i vårt eget vann. Vi har snart ikke smulen.

JON

I vinter måtte vi spe på med bark i brødet, enda det var et godt kornår ifjor, og høy måtte vi ut med til kjerkehestene så vi slapp opp for krøtterfôr og måtte slå ned dyr. Kjøttet kom år mannen etter, han Rask'n, enda så magert det var.

OGMUND

Vi ble sittende med noen slintrer, knapt nok til å koke en sodd på! — Det er atten gardar her i dalen nå, prest, alle gode, noen hører til de beste rundt Oslo — Grefsen, Storo, Brekke, Kjelsås . . .

JON
(*stolt*)

Og Tømte!

SIRA LARS
(*stille*)

Jeg vet det . . .

OGMUND

Og hvem har ryddet dem? Ikke prosten til Mariakjerka ihvertfall! — For noen hundre år siden var det ikke annet enn svarte skauen her, helt ned til vannet. Farfar til farfar min svei av den første rydningen til det som siden ble Tømte, fikk sådd i aska, slepte fram tømmer til hus. Det var smått nok, men sønn hans gjorde tuftene større, åkrene større, og sånn videre slekt etter slekt. De var frie bønder, sønn etter far, og ingens treller — og som fri mann tok jeg over garden etter far min, han ble slått ned av bjønn for fem og tjue år siden. — Sånn på de andre gardene òg, noen yngre enn Tømte, noen eldre — men frie har de vært, til dette fordømte skinnbrevet gjorde prosten til herre over oss, og den utburden Rask'n, futen hans, til en pisk over ryggene våre. Nå sitter vi som usle huskarer på våre egne gardar og er ikke annet enn et grautfat for prosten i Oslo. Og han — han forsyner seg, uten magamål.

SIRA LARS

Har dere ikke klaget?

OGMUND

Hvorfor spør du? — Du vet det like godt som vi, enda du ikke har sittet her så lenge. Vi har prøvd å klage til både konge og bisp, men kommer ikke lenger enn til futene, og de slenger bare det Satans skinnbrevet i fleisen på oss, ler oss ut og jager oss hjem.

SIRA LARS

Du kommer til meg med dette . . . Hva kan *jeg* gjøre?

OGMUND

Vi vil du skal kreve å få snakke med prosten sjøl, om han er kansler aldri så mye — deg kan han vel ikke nekte å høre på, ihvertfall, om han ikke gjør noe annet.

SIRA LARS

Herr Arne Aslaksson, prosten, er en stri mann, Ogmund, enda striere enn du — og hovmodig, Gud forlate meg at jeg sier det. Rikets kansler er han attpå til, og jeg er en fattig bygdeprest, han vører ikke en sånn som meg. — Og *jeg* får såvisst ikke noe av det han drar avsted med. Ikke det at jeg ville det heller . . . Stri på tienden her i dalen kan du heller ikke si at jeg er, jeg vet hvordan dere har det og prøver å klare meg så godt jeg kan. Vi får lære å tie og tåle, Ogmund, noen hver av oss — Gud står den stolte imot, men den ydmyke gir han nåde, sier Den Hellige Skrift. Det er veien til saligheten, selv om den er trang.

JON

Den begynner å bli vel trang for oss, veien til den saligheten din, prest!

SIRA LARS

Den var trangere for Krist som gikk den foran oss, Jon, du får ikke glemme det.

OGMUND

Kan så være. Men han var jo Guds sønn, han maktet mer enn vi.

SIRA LARS

Som din dag er, skal din styrke være, står det også. Vi



Som din dag er, skal din styrke være...

kan trenge å huske det nå, for det kan snart times oss verre ting enn dette. Tenk på pesta — Krist forbarme seg over alle mennesker! (*De korser seg.*)

OGMUND

Du vil ikke hjelpe oss?

SIRA LARS

Vil — men kan ikke, Ogmund.

OGMUND

Da får vi hjelpe oss sjøl.

SIRA LARS

Hva mener du?

OGMUND

Vi får vel se. Vi finner oss ikke i dette lenger.

JON

Der kommer Marit — hun springer . . .

SIRA LARS

Ja — hva er det *hun* vil? Hun ser jo helt oppøst ut. —
Hva er det, Marit?

MARIT

(*andpusten*)

Futen kommer!

OGMUND

Hva er det du sier, jente?

MARIT

Prostefuten — Rask'n!

JON

Hvordan vet du det?

MARIT

En av kotkarene så'n nede ved fiskeodden, han og to til
— de vannet hestene. De kommer visst hit.

SIRA LARS

Jeg har ikke noe usnakket med Knut Rask, det jeg vet
om. — Men det er best du går til Tømte, Ogmund, og
du òg Jon. Dere skal ikke treffe ham nå, så oppekset som
dere er. — Marit blir her på Kirkeby.

JON

(ser nedover)

Der kommer de. Vi kan like godt bli her.

4. scene

(Knut Rask kommer ridende med to knekter. De holder hestene an.)

RASK

Jaså, der har vi jo presten.

SIRA LARS

Guds fred!

RASK

Bra, så slipper jeg å lete etter deg — jeg har knapt med
tid.

SIRA LARS

Jeg pleier ikke være vanskelig å finne.

RASK

Å, du farter da stadig rundt i sognet, vet jeg — til både
garder og torp.

SIRA LARS

Ikke på messedager.

RASK

Kan så være. Men nå har jeg ihvertfall her.

SIRA LARS

Jeg vet ikke hva Knut Rask har usnakket med meg.

RASK

Ingenting. Men det har prosten til Mariakirken, herr Arne Aslaksson, rikets kansler. (*Stiger av hesten.*)

SIRA LARS

Han — ? Det var underlig.

RASK

Å nei da, ikke så underlig.

SIRA LARS

Du får snakke ut.

RASK

Det skal jeg nok, vær ikke redd for det!

SIRA LARS

Det høres som et trugsmål.

RASK

Kanskje det er. — Bøndene her i Margaretadalen er vrangvillige og oppsetsige.

SIRA LARS

Det er ikke jeg som setter dem opp.

RASK

Kan være, det. Men du er presten deres.

SIRA LARS

Jeg vet ikke annet enn at jeg skjøtter embetet mitt på skyldig vis.

RASK

Herr Arne er ikke sikker på det. Han mener du kan gjøre mer.

SIRA LARS

Jaså? Hva skulle det være.

RASK

Han vil du skal snakke bøndene til rette.

SIRA LARS

Det har ikke jeg noe med. Det er Knut Rask som er kanslerens årmann, ikke jeg. Og du snakker da visst bøndene kraftig nok til rette, etter det jeg hører. Jeg er prest og sjelesørger, ikke skatteoppkrever eller fut.

RASK

Nettopp, du er sjelesørger. Du skal sørge for å bøye bøndenes trassige sinn, sier herr Arne.

OGMUND

Bøndene her i bygda er bøyd nok, og mer enn nok, skulle jeg mene.

RASK

Nei jaså — er det ikke bonden Ogmund Sveinsson til Tømte, da. Jeg kjenner deg, jeg!

OGMUND

Å ja, herr Knut Rask kjenner meg nok, så mye som han har vært og tatt med seg på Tømte.

RASK

Det er saktens mer å hente der, Ogmund bonde — det har gått trått med leveringen i det siste. Du skylder mer enn du har avgitt.

JON

Det er ikke sant!

RASK

Hvem er den jyplingen?

OGMUND

Ti stille, Jon! — Jeg som de andre bøndene her omkring har levert det vi makter og mer enn det — snart går vi med betlerstaven.

RASK

Du ser da velfødd nok ut, syns jeg. Og sønn din òg, for det er vel det han er, hvalpen der — var det Jon han het? Dere stikker unna både det ene og det andre, mistenker jeg dere for, men det skal vi nok ordne med. (*Til knektene:*) Rid ned til Tømte, gå igjennom både bur og loft og se hva dere finner!

OGMUND

Det har du ikke rett til!

RASK

Hva jeg har rett til, er det jeg som bestemmer, ikke du, din larv! (*Til knektene:*) Så — kom dere avsted! (*De rider.*)

SIRA LARS

Dette er å forgripe seg, Knut Rask!

RASK

Det tar jeg på meg. — Jeg kjenner deg, sa jeg, Ogmund.

Du er den verste sribukken her i bygda, og du setter opp de andre bøndene, tror du ikke jeg vet det? Du var den fremste av de bøndene herfra som klaget til både lagmann og bisp — og da dere ikke kom noen vei der, prøvde dere attpå til å trenge dere fram til kong Magnus da han satt på Akershus i vinter. Dere kom ikke lenger enn til borgporten, derfra måtte dere gå med skam — men dette nærmer seg opprør, er du klar over hva det betyr?

OGMUND

Vi prøver å verge retten vår som fri bønder — mot dem som gjør oss til treller.

RASK

Hva er det for en «rett» du snakker om — Margaretadalen tilhører Mariakirken, gitt som len av kong Magnus Eriksson i 1335.

OGMUND

Ja takk, det har vi da hørt nok om. Men jeg vet ikke hva det er for en lov som gir kongen rett til å gi bort både land og garder og avling og alt på den måten, og bønder med, som de skulle være hjon og ikke frie menn.

RASK

Skal du lese loven for meg, din bondetamp? Loven sier at landet er kongens odel og eiendom. «Kongen har det i sin makt å hedre hvem han vil av sin fedrene arv,» står det i Magnus Lagabøters landsbolk. Det betyr så mye som at han kan gi land i len til hvem han lyster, uten å spørre bønder eller annet pakk først. Og Margaretadalen har han gitt til Mariakirken, det er ikke mer å snakke om.

JON

Det betyr vel ikke det samme som at bøndene har mistet all rett!

RASK

Hvalpen pistrer etter det kjøteren bjeffer, hører jeg. Det var vel ikke annet å vente. Men dette skal vi ha en slutt på! — Sira Lars! Prosten, herr Arne, krever at du snakker bøndene til rette, med all den kraft og tyngde embetet gir deg, og ilegger de pønitenser og andre straffer som kristenretten fastsetter om de ikke gjør bot og bedring.

SIRA LARS

Hva har kristenretten med dette å gjøre?

RASK

En hel del. Under kristenretten hører det som heter «voldsferd mot kirken og lærde menns eiendom», og det er voldsferd at bøndene prøver å unndra Mariakirken og domkapitlet det som rettelig tilkommer dem. Er dette klart, eller skal du ha det en gang til? — Blir det mer mukking og knurr og oppsetsighet og klager her i dalen nå, så kommer herr Arne til å trekke deg til ansvar. Mer har jeg ikke å si.

SIRA LARS

Men jeg har mer å si! — Jeg kjenner bøndene her, Knut Rask, bedre enn du. Ogmund Sveinsson snakker sant: gardene her i dalen blir pålagt helt urimelige byrder, og har knapt levemåten igjen for alt sitt slit. Det er uvett å kreve mer av dem, og ukristelig øg.

RASK

Kirken trenger midler, det vet du like godt som jeg.

SIRA LARS

Ikke rettere enn jeg vet er bispestolen i Oslo den rikeste i landet, langt rikere enn Bergen og tilmed erkestolen i

Nidaros. Den kan ikke trenge å pine ut bøndene rundt byen og gjøre dem til usle leilendinger.

RASK

Bispestolen i Oslo har ikke jeg noe med — Margareta-dalen ligger under Mariakirken og prostens der. Og han er rikets kansler. Jeg gidder ikke trette mer med deg om dette — men jeg venter at du som prest og boklærd mann vet såpass om tilstanden her i landet nå at du skjønner hva det betyr. Bøndene er noen uvitende knøler som ikke ser lenger enn til sin egen nesetipp — så får de bruke vettet i skallen, de som har det.

OGMUND

Ikke rettere enn jeg vet var bøndene med da junker Håkon ble tatt til norsk konge på Båhus slott for seks år siden — så de har vel litt å si de òg, vil jeg tro.

RASK

Ti stille, jeg snakker ikke til deg! — Til konge har vi en guttunge på ni år, som knapt har satt sin fot i Norge, og i hans navn styrer far hans, kong Magnus Eriksson, som er mer svensk enn norsk og nesten aldri kommer hit. Du vet hvordan det ble her i landet da fru Ingebjørg, gamledronningen, avsatte kansleren, herr Ivar Olavsson, dro avsted til Sverige med riksens segl og satt der og skaltet som det lystet vennen hennes, den forræderen Knud Porse. Stort bedre ble det ikke da kong Magnus Smek satt med all makten — vi var som et lydrike under Sverige å regne. Etter at unge Håkon ble hyllet som norsk konge, har vi ihvertfall et riksråd, der kansleren sitter med det største ansvaret for land og rike. Han trenger alle de midler og all den støtte han kan få, så landet blir berget fritt igjennom til kong Håkon er myndig, det er ennå seks år til. Isteden er det ikke annet enn klager og

tjat, vrangvilje og oppsetsighet; vil dere under Sverige igjen?

OGMUND

Det kan vel ikke bli stort verre enn nå. Skal frie menn gjøres til treller, så kan det vel være det samme hvem herrene er.

RASK

(feier ham av)

Du, Ogmund, skravler om «frie bønder» og deres «rett». Hva slags frihet og rett blir det her til lands hvis bøndene ikke vil støtte riksstyret? Vil dere ikke med det gode, så får det bli med det vonde — de som sitter for styret, vet hva de gjør.

OGMUND

Jo da, de vet nok hva de gjør, der de sitter og mesker seg mens vi bønder må dra lasset.

RASK

Den kjeften din kommer til å bli dyr for deg, Ogmund, såpass skal jeg da sørge for! Og bøndene her i dalen skal få lære hva tukt er, om de aldri har visst det før. — Og deg, Sira Lars, stevner jeg inn for domkapitlet om du ikke snart lærer hva for plikter du har her.

SIRA LARS

Skulle du si meg det fra herr Arne?

RASK

Jeg taler i hans navn.

SIRA LARS

Jeg vet ikke at mitt embete sogner under prostens årmann. Truslene dine bryr jeg meg ikke om.

RASK

Så får du ta følgene.

SIRA LARS

Det skal jeg nok, med Guds hjelp.

(De to knektene kommer ridende, den ene har en sekk på hesteryggen.)

RASK

(muntert)

Se det — der har vi våre raske svenner! — Nå, det var ikke så helt renskrap, ser jeg. Hva er det i sekken?

1. KNEKT

Rug. Fant den i ildhuset.

RASK

Bra!

2. KNEKT

Det var mer der, kanskje, men kjerring og husfolk slo seg helt rebelske, så vi nøyde oss med den.

RASK

Vi får vel se.

JON

Dette er ran og voldsverk!

OGMUND

Ti, Jon! — Det er såkornet mitt, Knut Rask! Gi meg det!

RASK

(ler)

Du har nok mer, tenker jeg.

SIRA LARS

Dette er ille gjort, Knut Rask!

RASK

Bland deg ikke i dette!

SIRA LARS

Slikt er ikke kristenmanns ferd, så mye har jeg rett til å si som prest.

OGMUND

(*hardt*)

Jon, hjelp meg å ta sekken!

JON

Ja, far. (*De går mot knekten med sekken.*)

RASK

Hold dere vekk!

SIRA LARS

Tenk deg om nå, Ogmund!

OGMUND

Det er min lovlige eiendom! Det er den eneste høstrugen jeg har. Hva skal jeg ellers så med — og kjerka skal jo ha sitt av avlingen òg!

RASK

Det får bli din sak.

OGMUND

Kom, Jon. (*Til knekten:*) Gi meg sekken!

JON

(*griper efter den*)

Hit me'n!

RASK

(*drar til ham med ridepiskan*)

Vekk med hendene, din kælvt!

OGMUND

Slår du?

RASK

Deg òg! (*Rapper til ham.*) Tukt er det du trenger, din frekke bondetamp!

SIRA LARS

Hold fred, i Guds hellige navn!

OGMUND

(*fra seg*)

Våger du å slå meg — Ogmund Sveinsson?! Det gjør ingen ustraffet! (*Griper Rask i brystet.*) Hvem tror du du har foran deg, din sprettjunker? (*Bender ham under seg.*)

JON

Far . . . !

SIRA LARS

Styr deg, Ogmund — styr deg, for Kristi skyld!

RASK

(*ligger på bakken*)

Dette er opprør! — Hjelp! (*Knektene hopper ned fra hestene.*) Grip ham!

OGMUND

(*vill*)

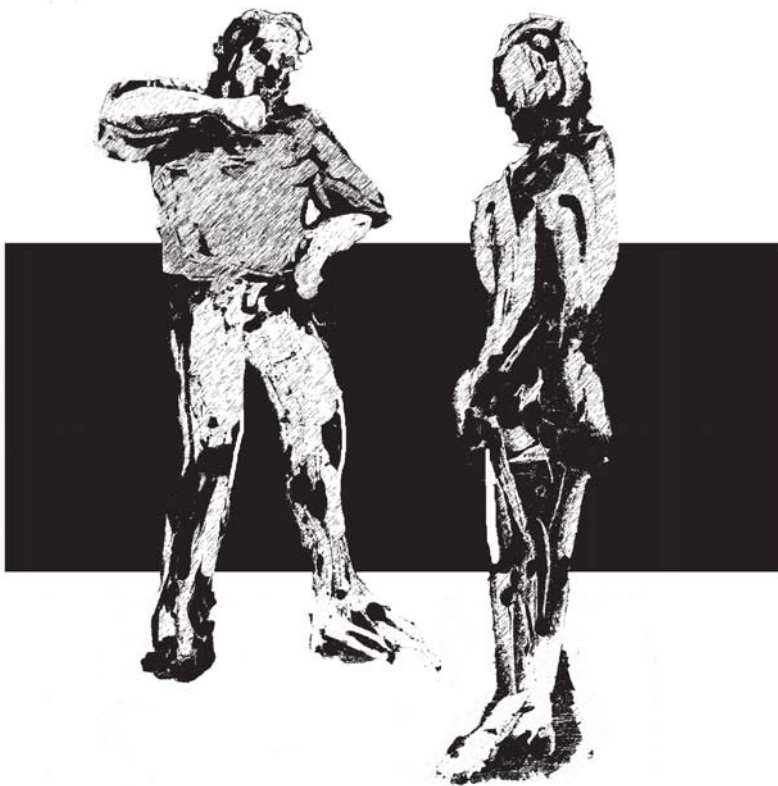
Jeg skal drepe deg . . . !

(*Rask stønner. Presten og Jon står som lamslått. Knektene griper Ogmund og holder ham fast.*)

MARIT

(*har under hele denne scenen stått sky og stum, springer nå bort til Jon og slår armene om ham*)

Jon, Jon . . . !



Våger du å slå meg – Ogmund Sveinsson?! Det gjør ingen ustraffet.

RASK

(reiser seg, står litt og hiver efter pusten, børster av seg mens han stirrer på Ogmund i kaldt raseri)

Jaså, Ogmund Sveinsson bonde, du trodde det! Men jeg skal vise deg noe annet! *(Hardt og fort:)* Legg ham ned! På ryggen!

(Ogmund stritter imot, prøver å slå fra seg, men de klarer omsider å få ham under seg. Jon river seg løs fra Marit og vil hjelpe faren, men Rask trekker fort en dolk og holder den mot brystet på ham.)

RASK

Rolig, du — din tur kommer nok! *(Jon viker tilbake. Rask til knektene:)* Hold armene hans nede, den ene av dere. Den andre bena. Sånn ja. *(Ser på Ogmund.)* Der ligger du og glaner til himmels. Se godt på den, du, for det er siste gang!

OGMUND

(skriker)

Jon, kom deg unna, de tar deg òg!

(Jon står et øyeblikk rådvill, så løper han vekk.)

MARIT

(tar gråtende noen skritt efter, stanser)

Jon ... ta meg med ... Jon ... Å Gud! *(Slår hendene for ansiktet.)*

RASK

La ham bare ... vi skal vel få tak i ham. *(Snur seg mot Ogmund.)* Men først han her! *(Leker med dolken.)*

MARIT

Nei!!!

SIRA LARS

(har stått som fjettet, nå farer han mot Rask)

Stans! — Knut Rask, dette forbyr jeg deg — i den tre-
enige Guds hellige navn!

RASK

(full av forakt)

Du! — Vekk!

*(Han støter til presten, som faller og blir liggende. Marit
kneker ved siden av ham.)*

SIRA LARS

Herre Krist forbarm deg ... Herre Krist forbarm deg ...

*(Rask bøyer seg over Ogmund med dolken, blinder ham.
Ogmund skriker og stønner. Presten kravler seg opp på kne.)*

RASK

(retter seg opp)

Så! — Nå tenker jeg Ogmund Sveinsson har lært noe,
og bøndene her omkring med!

SIRA LARS

(kommer seg på bena. Lavt)

Dette kommer du til å angre, Knut Rask — både i dette
liv og i det neste!

RASK

Han ville drepe meg! Slo meg først — *han*, en elendig
bondekrake — *meg!!* Og svor på at han ville drepe meg.
Han hadde gjort det òg, om ikke disse karene her ...
Dere er vitner alle sammen.

SIRA LARS

Du egget ham! Og slo først!

RASK

Jeg kom her i lovlig ærend og handlet i min fulle rett og etter oppdrag.

SIRA LARS

Oppdrag! — Verre voldsferd har jeg aldri sett, og du skal stå til svars for kapitelsretten, det skal jeg være mann for.

RASK

Gjør hva du vil. Meg kan du ikke ramme.

SIRA LARS

Da fins det ikke lov og rett lenger i dette landet.

RASK

Hva loven sier, bestemmer den som har makten. Jeg har mer makt enn du. Ennå fins det heldigvis herrer i landet.

SIRA LARS

De også har en Herre over seg!

RASK

Pæh! *(Til knektene:)* Slipp ham. Vi er ferdige med ham. Nå må vi avsted. Få med kornet!

(Han går bort til hesten sin, setter seg opp. Knektene slipper Ogmund og reiser seg, slenger kornsekken på hesteryggen. De rir vekk. Marit sitter fremdeles på kne og gråter blindt. Sira Lars går bort til Ogmund, som ligger helt stille, bøyer seg over ham.)

SIRA LARS

Du får hjelpe meg, Marit. Vi må få ham opp til Kirkeby.

(Marit reiser seg langsomt, går bort til dem som i ørske. Sammen hjelper presten og hun Ogmund opp, tar ham under armene og fører ham med tunge skritt opp til gården.)



Krist, tilgi syndene våre...

5. scene

«Mellomspill»: Et opptog kommer til syne et stykke borte. Det er bygdefolk som anroper Gud om beskyttelse mot pesten. I spissen bæres et kors, det slepes tungt på en skulder. Prosesjonen avspeiler nød og fortvilelse, noen har klærne i uorden og er nærmest halvnakne, faktene er for en stor del ville og ukontrollerte. Noen pisker seg, noen skriker og roper: «Gud, frels oss fra pesta!», «Gud, vær oss nådig!», «Krist, tilgi syndene våre...» Over og gjennom det hele bølger salmen «Vredens dag med dommens torden...» Toget kommer frem til kirken, passerer den, svinger, forsvinner ut.

6. scene

(Kort efter kommer Sira Lars raskt gående ned fra prestegården, han går inn i kirken. Langsommere efter kommer Tordis og Marit, som leier Ogmund mellom seg.)

OGMUND

Er vi ikke der snart?

TORDIS

Straks, Ogmund.

MARIT

Bare noen skritt til, så.

OGMUND

Godt.

TORDIS

Vil du vi skal være med deg inn?

OGMUND

Nei. Vil være alene.

TORDIS

Da venter vi her utenfor, Marit og jeg.

OGMUND

Det er godt. *(De er kommet til kirkedøren.)*

MARIT

Her er døra.

OGMUND

Hvor? — Legg handa mi på'n!

MARIT

(gjør det)

Her!

OGMUND

Slipp meg nå. Jeg klarer meg inn sjøl. *(De slipper ham, han famler seg inn.)*

TORDIS

Vi får bare vente, vi da, Marit.

MARIT

Hva vil han i kirken, tro?

TORDIS

Sira Lars spurte om han ville ta imot sakramentet — og det ville han. Han kan trenge den trøsten, stakkar. Han har ikke annet enn Guds hjelp å ty til nå — om han skal komme seg igjennom dette. Det er tungt å ha bare mørket framfor seg.

MARIT
(*hardt*)

Gud! — Hva kan *han* hjelpe?

TORDIS

Marit! — Hva mener du, barnet mitt?

MARIT

Jeg vet ikke sjøl snart. — De sier at Gud er kjærlighet . . .

TORDIS

Det er han!

MARIT

Han hindrer at Jon og jeg får hverandre, enda vi er glad i hverandre . . . skal slikt være kjærlighet? — Pesta herjer, og Gud hjelper ikke, folk dør som fluer og Gud stanser ikke pesta enda de roper og skriker på ham og gjør bot og piner seg sjøl for å få ham til å høre! — De sier at Gud er i kirken — men like utenfor kirkeveggen her stakk Knut Rask ut øynene på Ogmund, frenden min — og Gud kom ikke de skrittene ut for å hindre det, enda Ogmund hadde retten på sin side.

TORDIS

Jeg vet det, Marit! — Tror du ikke jeg vet det?

MARIT

Men *da* — ? Det onde får gjøre som det vil, men ikke det gode!

TORDIS

Nå skal jeg si deg noe, jenta mi. — Vi setter oss her . . . (*De gjør det.*) Gud vil at retten og kjærligheten skal rå i verden, Marit. Men han vil at det skal skje gjennom

oss ... som tror på ham. Vi skal være hendene hans — han har ikke andre. *Vil ikke ha andre hender enn oss!*

MARIT

Tror ... jeg vet ikke om jeg tror — nå lenger! (*Pause.*)

TORDIS

Du heter Marit?

MARIT

Ja — det vet du vel!

TORDIS

«Margareta». — Etter henne som kirken her er vigslet til og hele dalen vår er oppkalt etter.

MARIT

Sira Lars sa det, ja.

TORDIS

Du har sett det malte trebildet av henne inne i kirken? Bedt foran det òg, kanskje?

MARIT

Ja ... noen ganger ...

TORDIS

Men vet du noe om henne?

MARIT

Nei.

TORDIS

Jeg har lyst til å fortelle deg noe om henne — jeg vet alt om henne, tror jeg nok, for Sira Lars har fortalt meg om henne så mange ganger. Vil du det?



Margareta. – Etter henne som kirken her er vigslet til og hele dalen vår er oppkalt etter.

MARIT

Hvis *du* vil, så . . .

TORDIS

Hun levde for mange, mange år siden, flere hundre år, i Sydlandene langt herfra, i en by som het — Antiokia, var det visst . . . ikke så langt fra Jødeland, hvor Herren Krist ble født og vandret omkring. Margareta var ung og vakker — som du.

MARIT

(*unnselig*)

Jeg . . .

TORDIS

Ja da — og *det* kan du ihvertfall takke Gud for. Det er ikke alle jenter som er det — *jeg* var aldri vakker, gudbedre. — Den gangen bodde det mange hedninger i byen der — ja, de aller fleste var nok det, og de forfulgte og gjorde vondt mot alle som trodde på Krist.

MARIT

Hva hadde *de* gjort da?

TORDIS

Ingenting — de ville bare følge Guds vei. Likevel ble de plaget og pint og drept, for det hadde keiseren i Romaborg gitt befaling om.

MARIT

Hvorfor det?

TORDIS

Fordi han ville være Gud selv.

MARIT

Det kan vel ingen mennesker være!

TORDIS

Nei. Men noen *tror* de kan, skal jeg si deg. Og alle mennesker *vil* vel helst være det, og bestemme allting selv. Bestemme over seg selv, og over andre også. Vi har den vonde hovmodsviljen i oss, alle sammen, jeg er gammel nok til å vite det, jeg.

MARIT

Du òg?

TORDIS

Jeg òg, Gud være meg arme skinn nådig! (*Pause.*) Far til Margareta, og hele slekten hennes òg, var hedensk. Men så hendte det seg ved Vår Herre Kristi miskunn at hun ble omvendt og kom til tro på ham og ville følge hans vei i alt. Men da ble far hennes vred på henne og forstøtte henne, så hun måtte leve i fattigdom og elendighet.

MARIT

Og enda trodde hun?

TORDIS

Og enda trodde hun, ja.

MARIT

Hvorfor hjalp ikke Gud henne?

TORDIS

Det gjorde han — på sin måte, men den er ofte anderledes enn den *vi* mener er den beste.

MARIT

Hvordan gikk det med henne siden da?

TORDIS

Jo, så hendte det seg at en romersk høvedsmann som het

— ja, hva var det nå, jo, Olybius — fikk se henne og ble kjær i henne, så han ville gifte seg med henne.

MARIT

Enda hun var kristen?

TORDIS

Han tenkte vel han skulle få henne bort fra Guds vei, da, når de først var gift. Men hun ville ikke gifte seg med ham — og ikke med noen annen heller.

MARIT

Hvorfor det?

TORDIS

Hun holdt seg til det Pål apostel sier, at det er bedre å leve ugift. For noen *er* det det — de som vil vie seg helt til Gud i bønn og forsakelse og gode gjerninger for andre. Kanskje er det det han vil at du òg skal gjøre, Marit. Det er mange unge kvinner som gjør det. (*Pause.*)

MARIT

Og hva hendte så da?

TORDIS

Han . . . Olybius . . . ble enda mer vred på henne enn far hennes var, så han fikk kastet henne i fangetårnet og dømt til døden.

MARIT

Ble hun *drept*?

TORDIS

Ja, det ble hun. Men mens hun satt der i tårnet og ventet på døden, ba hun til Gud hele tiden. Og vet du hvem hun ba for? (*Marit ryster på hodet.*) For alle gifte kvinner.

MARIT

Det var underlig! Når hun ikke ville være gift selv...

TORDIS

Det er underlig, kanskje — en ville heller trodd hun skulle be for alle jomfruer. Men hun visste jo at de fleste kvinner blir gift — og hun visste nok at det kan bli mye vondt av det, og ikke bare godt. Jeg vet litt om det, jeg òg, for jeg var gift en gang, selv om det er lenge siden — Gud være hans sjel nådig.

MARIT

Var du ikke kjær i ham da?

TORDIS

Det var ingen som tenkte på hva *jeg* ville. Jeg kjente ham ikke engang. Det var far min som bestemte — og far hans. Meg var det ingen som spurte — ikke *han* heller...

MARIT

Men hvis en blir gift med den en er kjær i...?

TORDIS

Det vonde i en blir nok ikke borte for det, Marit — det er bare Guds kjærlighet som er ren. De som er kjær i hverandre, er ofte de som gjør hverandre *mest* vondt, syns jeg at jeg har sett! — Så derfor ble Margareta skytshelgen for alle gifte kvinner.

MARIT

Ikke for meg, da!

TORDIS

Å, hun går i forbønn for alle som ber henne om det, vær viss på det. Og kanskje vil hun være et forbilde for deg,

Marit — når du nå ikke kan få den du vil ha. Det er mange du kan be for — og alle trenger det. (*Pause.*)

MARIT

Hvorfor ble kirken her kalt opp etter henne?

TORDIS

Det vet jeg sannelig ikke, for det er så lenge siden, over hundre år. Kanskje Sira Lars kan svare på det. — Men Den Hellige Margareta viste oss at den største kjærligheten er å glemme seg selv og be for alle som lider, enda om en selv har det vondt. Og kanskje er det meningen at det er *det* vi skal gjøre her i Margaretdalen, enda så hjelpeløse vi ellers er! (*Pause.*)

MARIT

Tror du Jon kommer igjen?

TORDIS

Det får vi håpe.

MARIT

Jeg vil be for *ham*, ihvertfall.

TORDIS

Gjør det, Marit — og for Ogmund også, kanskje han er den som trenger det mest... (*Plutselig oppmerksom.*) Men hvem er det som kommer ridende der?

MARIT

(*springer opp*)

Kanskje det er...

TORDIS

Jon? — Å nei, det er nok ikke ham, det er to storkarer såvidt jeg kan se.

MARIT

Det er Rask'n igjen! — Gud forbarme seg!

TORDIS

Spring inn og varsku Sira Lars!

(Marit løper inn i kirken, Tordis står med hånden over øynene og stirrer. Straks efter kommer Sira Lars ut fulgt av Marit.)

SIRA LARS

Knut Rask, sier du? Hvor?

TORDIS

Der nede . . .

SIRA LARS

Jomen er det ham, jo — hva slags ulykker er det han skal stelle til her nå igjen?

TORDIS

Jeg går opp til garden. *Den* karen vil jeg ikke møte, hvis jeg ikke er nødt. *(Går opp.)*

SIRA LARS

Og den andre — ser jeg rett, eller . . . jo, så sannelig, det er herr Arne selv!

MARIT

Hvem er det?

SIRA LARS

Prosten til Mariakirken. Kansleren. — Hva vil han her . . .?

7. scene

(Herr Arne Aslaksson kommer ridende, med Knut Rask like bak seg. De holder hestene an.)

HERR ARNE

Så! Der er du, Sira Lars!

SIRA LARS

Jeg holder meg helst her det er bruk for meg.

HERR ARNE

Bruk for deg til litt av hvert, kan jeg skjønne.

SIRA LARS

Hva mener herr Arne?

HERR ARNE

Det skjønner visst du like godt som jeg. — Men dette skal vi ha en slutt på! Det er derfor jeg kommer selv, enda jeg har mer enn nok mellom hendene. *(Han og Rask stiger av hestene.)*

SIRA LARS

Det vet jeg, så det undrer meg at . . .

HERR ARNE

Istedenfor å snakke de trassige og stivnakkede bøndene til rette, setter du dem enda mere opp!

SIRA LARS

Det tør jeg si meg fri for!

HERR ARNE

Ti stille! — Og attpå til har du den frekkhet å sende et



Det skjønner visst du like godt som jeg. – Men dette skal vi ha en slutt på!

brev hvor du stevner min årmann, Knut Rask her, for kapitelsretten — det har du ingen myndighet til.

SIRA LARS

Så sant det ennå fins lov og rett og kristendom her i landet . . .

HERR ARNE

Ti stille, sier jeg! — Jeg vil du skal trekke det brevet tilbake!

SIRA LARS

Det gjør jeg ikke! — Knut Rask fór fram verre enn en skoggangsmann, og stakk med kaldt blod øynene ut på en skikkelig og forsvarsløs bonde, som ikke gjorde annet enn å forsvare sin lovlige rett.

KNUT RASK

Jeg handlet i selvforsvar! — Ogmund Sveinsson gikk på meg, slo meg ned og truet med å drepe meg, det har jeg vitner på. Du så og hørte det selv, Sira Lars, og jenta der også, foruten de to knektene mine.

HERR ARNE

Stemmer ikke det?

SIRA LARS

Det gjør det nok. Men Ogmund bar ikke våpen, og Knut Rask hadde mannskap nok til å verge seg uten å skamfare ham på den ugudelige måten. Jeg så og hørte det som gikk forut også, herr Arne! Knut Rask tok såkornet hans, det siste han hadde igjen, og slo ham med pisken som en bikkje. Det fins ikke forsvar for slik framferd.

KNUT RASK

Jeg gjorde ikke annet enn det jeg mente var min plikt og rett.

HERR ARNE

Den bonde som går på år mannen min med vold, får skylde seg selv om det går ham ille. Jeg vedgår at det kanskje var ubetenksomt gjort å gå så hardt til verks. Men Knut Rask har vært terget nok av bøndene her i dalen disse årene — vi hverken kan eller vil ha noe av at bøndene nekter å gjøre sin skyldighet, selv om den er tung, og Ogmund Sveinsson har vært den strieste av dem, det vet du òg, om du ellers kjenner sognet ditt som en prest skal.

SIRA LARS

(til Marit:) Gå og hent Ogmund, Marit! (*Hun går inn i kirken.*) Herr Arne! Jeg tenker jeg kjenner sognet mitt godt nok til å ha en mening om dette. Bøndene her krøker seg som trekkdyr under alt det som er blitt lagt på dem etter at Margaretadalen kom under Mariakirken. Jeg har prøvd å få dem til å bære det med kristent tålmod, men nå vil jeg ikke mer! All rett er tatt fra dem!

HERR ARNE

Hva en skal høre! *Nekter* du...?

SIRA LARS

Jeg er prest her, ikke fut! Jeg skal forkynne det Jesu Kristi evangelium Den Hellige Kirke har fått lagt på seg å bære fram. Da kan jeg ikke rolig se på at Den Hellige Kirke selv farer fram slik at bøndene her drives til armod, forherdelse og hat. Det var annet de skulle lære av Kirken.

HERR ARNE

Ja! De skal lære å bøye seg!

SIRA LARS

Det må vi alle når det trengs. Men ingen kan kreve at

bare bøndene skal gjøre det. Og de ser ikke annet enn at Kirkens egne menn er strie nok i både rygg og sinn! Vår Herre Krist hadde et ord å si om dem som bandt tunge bærer på andre, men selv ikke ville røre dem med en finger.

HERR ARNE

(tret)

Hva vet du om hva jeg har å bære . . .

SIRA LARS

Lite nok. Jeg tviler ikke på at Norges rikes kansler har sitt å bære i denne tiden — og alle får vi bære vårt, jeg sier ikke annet.

HERR ARNE

Nå, endelig!

SIRA LARS

(med blikket på Rask)

Men det gir ikke Kirkens menn rett til å fare fram slik det er skjedd her.

KNUT RASK

Jeg er ihvertfall ikke prest!

SIRA LARS

Sant nok. Men som årmann for prostens ved Mariakirken er du i Kirkens tjeneste — og nyter skattefrihet for det attpå, om jeg ikke tar feil. Og ihvertfall er du vel et kristenmenneske, eller hva?

KNUT RASK

Det blir min sak!

SIRA LARS

Ikke bare — ettersom du har med andre mennesker å gjøre òg. Blant dem bonden Ogmund Sveinsson.

HERR ARNE

Gi keiseren det som keiserens er, sa Herren Krist. Det er noe som heter øvrighet — det får bøndene lære, som alle andre. Og øvrigheten bærer ikke sverdet forgjeves, sier Pål apostel.

SIRA LARS

Ikke rettere enn jeg vet har bøndene fått lære det *bedre* enn alle andre, og det så det svir. — Da Krist Vår Herre gikk omkring på jorden, ga han blinde igjen synet. Da tykkes det meg ille at Kirkens tjenere går den motsatte veien og stikker ut øynene på folk. Jeg vil ikke sitte rolig og se på det! (*Ogmund kommer i kirkedøren, støttet av Marit.*) Der har vi Ogmund Sveinsson selv. (*Går bort til ham, fører ham frem.*) Her er mannen, herr Arne. Det er ikke mange dagsverk han kan gjøre for Mariakirken heretter!

OGMUND

Hva vil disse karene meg?

HERR ARNE

Ingenting! Vi har ikke sendt bud etter deg.

OGMUND

Så la meg gå da!

SIRA LARS

Nei! Herr Arne skal få syn for sogn — slik er det årman-
nen hans farer fram, verre enn en villmann!

KNUT RASK

Hva er det du våger, din slamp!

SIRA LARS

Forsvar deg om du kan!

KNUT RASK

Du har ihvertfall ingen rett til å sette deg til doms over meg!

HERR ARNE

Stille begge to! — Som jeg sa: jeg vedgår at Knut Rask kanhende handlet for fort og ubetenksomt her, og unødig hardt. Men han var ute i lovlig ærend, og møtte trass og motstand. Det er skyld på begge sider. — Du, Sira Lars, skylder meg lydighet, og du trekker brevet ditt tilbake, ellers skal jeg sørge for å få deg vekk herfra fortore enn svint, og ingen vet hvor du da havner. Stillingen er slik her i landet nå at jeg ikke vil ha fram en sak som bare kan trekke vondt og verre med seg, kanskje økt uro blant alle bøndene rundt Oslo. Vi får komme til et forlik, når først vrangt er skjedd. — Du, Ogmund Sveinsson, får si dine vilkår.

OGMUND

Vilkår? — Jeg har ingen!

HERR ARNE

Hva skal det bety?

OGMUND

Ingen vilkår kan hjelpe meg til synet igjen.

HERR ARNE

Det er nok så, men . . .

OGMUND

Og ikke noe forlik mellom Rask'n og meg kan gi igjen bøndene retten deres. Den beholder herremennene, når de først har tatt'n. Og såpass har jeg da skjönt, at det kommer til å bli verre før det blir bedre.



Ingen vilkår kan hjelpe meg til synet igjen.

HERR ARNE

Snakk tydeligere!

OGMUND

Jeg ser ikke lenger annet enn svarte natta, og helst ville jeg ti stille. — Men jeg vet det kommer natt over dette landet òg, og den er langt på vei alt. Gården min, Tømte, kommer til å bli en ødegård, det får enda være. Du, mektige mann, har alt gjort den til en husmannsplass. Men snart er hele landet her en husmannsplass, og mindre enn det.

KNUT RASK

Han snakker i ørska!

SIRA LARS

Vær ikke så viss på det, Knut Rask! Det går fort mot tunge og tyngre tider nå. Husk på pesta...

HERR ARNE

Herren Krist og alle hans helgener skjerme oss! — Mannefallet er alt stort nok, og det ser ikke ut til å stanse...

OGMUND

Jeg snakker ikke om pesta — den er ille, men den går over. Og den er bare begynnelsen. Når natta kommer for alvor, blir det langt fram til dagen.

HERR ARNE

Hva snakker du om?

OGMUND

Langt fram, langt fram! — Men det skal komme en tid her i landet, da bøndene er fri menn igjen, og ikke bare bøndene — alle! Ikke noe stormannsvelde som hoper

urett over mindremennene, for det skal ikke være noen mindremenn.

HERR ARNE

Gud har gitt hver mann hans plass! — Herrer må det være, og noen må lyde — hvordan skulle det ellers gå? Det vet jeg best, som sitter med ansvaret som rikets kansler! Du snakker uvett, Ogmund bonde, og jeg vil ikke høre på det mer. Jeg sier deg igjen: jeg byr deg forlik. *(Pause.)* Du og garden din kan få slippe avgiften til Mariakirken heretter.

OGMUND

(ler beskt)

Nei, sier du det? — En blind mann kan ikke drive garden, og sønnen min, Jon, måtte flykte. Ellers hadde vel han fått samme gjestebudskosten som jeg fikk! *(Hånlig:)* Avgift... det blir ingen avgift å hente på Tømte heretter, korsom er.

HERR ARNE

Sønnen din kommer vel tilbake, og ingen skal gjøre ham noe, det har du ordet mitt på.

OGMUND

For sent. — Snart får du ingen avgift fra noen i dalen her, hverken med det gode eller med det vonde, for det kommer ikke til å være noen bønder her som kan trelle for deg. Natta kommer, sier jeg deg — og nå sier jeg ikke mer!

KNUT RASK

Dette er jo bare tull! Blind høne finner kanskje et korn, men ikke blind mann!

SIRA LARS

Blind mann ser lenger enn du, Knut Rask!

KNUT RASK

Du er like uvettig som han!

SIRA LARS

Gid du var så vettig som han!

HERR ARNE

Dette har jeg ikke tid til! — Sira Lars, noen rettssak blir det ikke, jeg forbyr det! — Og du, Ogmund bonde — vil du ikke ta imot forlik, så får det bli din egen sak. Jeg har gjort mitt, og har ikke mer her å gjøre. Kom, Knut Rask!
(*Vil avsted.*)

MARIT

(*skriker plutselig*)

Der er Jon ...!

OGMUND

Jon ...

SIRA LARS

Hvor?

MARIT

(*peker bortover*)

Der! (*Roper*) Jon ...!

HERR ARNE

Jon — hvem er det?

RASK

Sønn til bonden. — Skulle ikke vi ride?

HERR ARNE

Nei, vent — jeg vil se ham.

8. scene

(Jon kommer, med usikre skritt.)

MARIT

(løper mot ham)

Jon — der er du!

JON

(vifter henne vekk)

Kom ikke nær meg!

MARIT

(viker tilbake)

Hva er det? — Jon!

*(Jon bare ryster på hodet og gjør en ny avvergende bevegelse,
går mot de andre.)*

SIRA LARS

Det var godt du kom, Jon!

JON

(ser ikke på ham)

Jeg sto oppi skauen og så det kom storfolk her igjen —

SIRA LARS

Det er prosten til Mariakirken, herr Arne Aslaksson . . .
kansleren.

JON

(kaster et flyktig blikk på herr Arne, ser ellers bare på Rask)
Og Rask'n, ser jeg, nå igjen — er det meg du er kommet
for å stikke aua ut på denne gangen? *(Går nærmere.*
Hardt:) Ja — nå kan du bare gjøre det!

RASK

Du raker ikke meg!

HERR ARNE

Du trenger ikke være redd, Jon Ogmundsson — ingen skal gjøre deg noe, det har du mitt vitnefaste ord på.

JON

Det er det samme for meg ... nå ...

MARIT

Jon ...

SIRA LARS

Hva er det med deg, Jon?

HERR ARNE

Jeg kom her for å by far din forlik.

JON

(hånlige)

Forlik ...!

HERR ARNE

Ogmund vil ikke ta imot det. Det er vel så. Han er jo ...
Men du vil kanskje isteden ... nå er det vel du som ...

JON

(ser et øyeblikk på ham)

Forlik deg heller med dauen, du!

HERR ARNE

Er gutten gått fra vettet?

OGMUND

(fremfor seg)

Jeg skjønner ... jeg skjønner ... Støtt meg, Marit!

MARIT

(*bort til ham*)

Skjønner? (*Urolig:*) Hva da ...?

OGMUND

Det får du se. — Ingenting mer å si!

JON

(*går inn på Rask*)

Og du òg — snart er det din tur!

RASK

Ha deg vekk! — Hva er det du vil?

JON

Bare *se* litt på deg — mens du ser sånn ut. Det blir kanskje ikke så lenge. (*Ler.*)

RASK

(*uviss, skremt*)

Truer du meg, din ...

JON

Å nei — det trengs ikke.

HERR ARNE

Hva mener han?

SIRA LARS

(*rystet*)

Jon! — Er du ... har du ...?

OGMUND

Du skjønner, du òg, prest!

HERR ARNE

Det er mer enn jeg gjør! — Hva skal dette bety?

SIRA LARS

Herre Jesus Krist — dette òg! (*Marit stikker i å gråte.*) Ja, gråt du, Marit — snart gråter hele verden!

JON

Men kanskje jeg har noe å si deg! (*Griper fatt i Rask.*)

RASK

Slipp! Hold deg vekk, sier jeg!

JON

(*holder ham fast*)

Du herre og ridder! Du trodde du satt så mye høyere enn oss, at du kunne gjøre med oss hva du ville. Og gjorde det òg! (*Rask løfter pisk.*) Du tror det ennå, ser jeg. (*Ler.*) Bare slå, du — det gjør ikke meg noe. Men snart skal du bli slått sjøl, av en verre pisk enn den du har i handa! Og den gjør ikke forskjell på folk!

HERR ARNE

Jeg begynner å...

RASK

Slipp! Vil du slippe!

JON

(*slipper ham*)

Ja da — vær ikke redd. Jeg skal slippe deg...

HERR ARNE

(*skremt*)

Kom, Knut Rask! — Skjønner du ikke?! (*Fort til hest.*)

RASK

Neggu om jeg gjør!

JON

(river opp skjorten)

Så se her da! *(Pause, Rask stirrer.)* Skjønner du nå, din krake?

RASK

(lamslått)

Pesta!

JON

(vilt)

Pesta, ja! Svarte byller — under armene, mellom beina — ser du den her! *(Løfter armen, peker på armhulen.)* Snart sprekker'n! Vet du hva det betyr? *(Skriker:) Den svarte dauen!*

RASK

(vettskremt)

Vekk! *(Til hest.)*

SIRA LARS

Jon! *(Løper bort til ham.)*

JON

Ikke rør meg, prest! *(Synker plutselig sammen, presten fanger ham opp.)*

HERR ARNE

Vokt deg, Sira Lars! Vet du ikke . . .

SIRA LARS

Jeg vet nok — og mer enn nok. Livet skremmer meg mer enn døden!

HERR ARNE

(til Rask)

Kom! Fort! *(De sprenger bort.)*



Så se her da! Skjønner du nå, din krake?

9. scene

OGMUND

Lei meg bort til'n, Marit!

MARIT

Vil du ...?

OGMUND

Gjør som jeg sier! *(Marit, hulkende, fører ham bort til Jon. Han bøyer seg ned og famler.)* Jon ... sønn min ...

JON

Ikke rør meg, far! Jeg har pesta!

OGMUND

Jeg er ikke redd for pesta. Det fins verre ting ... *(Setter seg med Marits hjelp, finner Jons hode og legger det i kneet sitt.)*

MARIT

(skriker, fra seg)

Hvor er Gud! — Hvor er Gud!

SIRA LARS

Styr deg, Marit. — Gud er der menneskene er. Alltid! *(Hun kaster seg nesegrus. Han går mot kirken.)* Jeg kommer straks. *(Pause.)*

OGMUND

Jon ...

JON

Ja, far.

OGMUND

Jeg har vært framfus og hard mot deg mange ganger, sønn min. For hard. Men jeg mente det vel.

JON

Jeg vet det, far. — Du får ha takk!

OGMUND

Jeg tenkte så mye da du ble født. Jeg var fri bonde den gangen. Det var før det forbannede ... nå! — Jeg ville gi Tømte videre til deg, gildere enn jeg fikk'n. Det ble ikke sånn. (*Pause.*) Ingenting ble sånn jeg tenkte det den gangen. (*Hjelpeløst.*) Det er ikke min skyld ...

JON

Nei, far ... Det blir så mørkt, far ... jeg ser ingen ting lenger.

OGMUND

Mørkt ... Jeg vet åssen *det* kjens, Jon. jeg ser ikke annet enn svarte natta, jeg heller. (*Pause.*) Men kanskje skal vi snart se det store lyset, både du og jeg.

JON

Ja ... (*Pause.*) Er ikke Marit her?

MARIT

(*reiser seg halvt opp*)

Her er jeg, Jon!

JON

Det gikk ikke som *vi* ville heller, Marit.

MARIT

Det gikk verre enn vi var redde for, Jon.

JON

Verre, ja ... (*Pause.*) Jeg var på Brekke, Marit.

MARIT

Hjemme ...?

JON

Det er ingen der nå.

MARIT

Hva?! (*Skriker:*) Er de ...?

JON

Vet ikke. — En legdekjerring der kom med pesta. De andre rømte til skogs. Jeg òg. Jeg vet ikke hvor de fór — jeg gikk hit. Men de ble vel ... de som jeg ...

MARIT

(*halvt i ørske*)

Jeg tenkte det ... Ingenting gjør noe mer nå ... Jeg tenkte det ...

OGMUND

Jeg òg. (*Pause.*)

MARIT

Får jeg ta handa di, Jon?

JON

Jeg ville gjerne, men ...

OGMUND

Ikke gjør det, Marit. Det skal noen leve videre òg.

MARIT

Jeg tør ikke! Jeg tør ikke leve i en verden som er så

vond...! Og så alcine! (*Skjærende:*) Nei!!! (*Hulker:*) Å Gud...! (*Slår hendene for ansiktet.*)

SIRA LARS

(*kommer fra kirken. Han har tatt på seg messeklær og bærer monstransen, går langsomt bort til Jon, stanser*)
Jon Ogmundsson!

JON

Er det presten? — Jeg ser ikke...

MARIT

Det er presten, Jon.

SIRA LARS

I Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn... Du skal vite det, Jon, at den mørke porten du skal gjennom nå, har mange gått gjennom før deg, alle de slekter som har levd, og også Vår Herre Jesus Krist, fordi han ville dele kår med menneskene, endog det sværeste. Ingen lever som ikke skal gjennom den porten, hvem de så er og hvor de så er, alle veier fører dit. Og ingen vet når, eller hvem som blir den neste.

OGMUND

Det blir vel meg...

MARIT

(*hulker*)

Gid det ble meg! — Gid det ble meg!

SIRA LARS

Gud velger tid og sted, Marit, og han vet hva han gjør. Vi tør vel tro det, selv om vi ingenting skjønner. — Men bak den porten, så svart den er, der er lyset, Jon, og vi har Vår Herre Kristi ord på at han venter på å få ta imot

oss der sammen med alle Guds helgener. — Deg også, Jon. Tror du det?

JON

Ja.

OGMUND

Amen.

SIRA LARS

Jeg kommer for å gjøre deg reiseklar. Vil du ta imot sakramentet?

JON

Men syndene mine . . .

SIRA LARS

Dem har han glemt i sin kjærlighet, Jon, vær trygg for det. Og da kan de ikke skille deg fra ham. (*Kneker ved siden av Jon, fremsier fra ritualet:*) «Hva skal jeg gi Herren til gjengjeld for alt hva han har gitt meg? Jeg vil gripe frelsens kalk og påkalle Herrens navn. Med lovprisning vil jeg påkalle Herren, og jeg skal være trygg for mine fiender.» (*Gir ham hostien.*) «Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam. Amen.» (*Gir ham den siste olje.*) In nomine Patris et Filii et Spiritui Sancti. (*Reiser seg.*) Ingen og ingenting kan skade deg mer, Jon. Du er i hans hender — for bestandig. In sæcula sæculorum, amen.

OGMUND

Amen.

(*Den samme prosesjonen som i scene 5 har nærmet seg igjen med sang og rop under de siste åtte — ti replikkene, men mer dempet og behersket nå, og kommer frem til kirken; der stanser den og stilner idet folk får øye på presten og de andre, alle stirrer tause, det danner seg en halvkrets.*)

SIRA LARS

(til folket)

Og dere — som trygler og ber om Guds hjelp — er det noen av dere som vil være Guds hender og hjelpe med å bære Jon Ogmundsson? *(De viker tilbake, tier skremt.)* Dere er redde. Jeg skjønner det. Også Herren Krist fryktet døden. Men han gikk likevel gjennom den, av fri vilje, for å gå foran oss og vise oss at det er en vei gjennom den. For den som setter sin lit til ham, er døden ikke det verste. — Vil ingen hjelpe, i Jesu Kristi navn? *(De tier.)* Nei vel. Så får jeg prøve alene ... *(snur seg mot Jon.)*

MARIT

(har stått og stirret på Jon)

Sira Lars ... han er ...

SIRA LARS

(bøyer seg ned)

Far vel, Jon Ogmundsson. Og hils at vi kommer etter. *(Lukker øynene hans.)*

OGMUND

Amen.

MARIT

(hjelpeløst)

Jon ...

SIRA LARS

Ogmund, rekk fram hendene dine. *(Han gjør det.)* Hold denne. *(Holder frem monstransen og lukker hendene hans om den.)* Det er vår Herre Krist selv du holder i hendene, Ogmund. *(Vil ta under Jon for å løfte ham opp.)* Vi får se å ...

MARIT

Jeg skal ... *(Men to menn har nølende løst seg ut av flokken, kommer bort til dem.)*

SIRA LARS

(ser opp på dem)

Gud lønne dere for kjærligheten — den er sterkere enn døden! *(Mennene løfter Jon opp. Sira Lars tar monstransen fra Ogmund. Mennene begynner å gå mot kirken med Jon, Sira Lars bakefter, Marit hjelper Ogmund opp og leier ham bak presten. Sira Lars stemmer i: «Eg veit i himmerik ei borg . . .», alle stemmer i med og følger.)*

Eg veit i himmerik ei borg,
ho skin som soli klåre.
Der er kje synder eller sorg,
der er kje gråt og tåre.

Der inne bur Guds eigen son
i herlegdom og æra.
Han er mi trøyst og trygge von,
hjá honom vil eg vera.

Eg er ein fattig ferdamann,
må mine vegar fara
herfrå og til mitt fedreland.
Gud meg på vegen vara.

Eg fatig hit til verdi kom
og rann av ringe røter,
fer herifrå med handi tom,
og daudens vald meg møter.

Men visst eg veit ein morgon renn
då daudens natt skal enda.
Min lekam opp or gravi stend
og evig frygd fær kjenna.



ÅRSMØTEINNKALLING

Til medlemmene, innkalling til årsmøte 2003

Tid: Torsdag 4. desember kl. 19.00

Sted: Maridalen Velhus, krysset Maridalssveien/Kasaveien

I Markakoret underholder

II Forslag til dagsorden på årsmøtet:

1. Valg av dirigent og referent
2. Godkjenning av innkalling
3. Godkjenning av dagsorden
4. Årsmelding
5. Regnskap
6. Innkomne forslag: Vedtektsendring Maridalsspillet
7. Fastsettelse av kontingent for 2004
8. Valg

III Servering av kaffe og eplekaker fra Ullevålseter

IV Landbruksminister Lars Sponheim:
«Maridalens kulturlandskap utstillingsvindu for Oslo?»

Salgsutstilling: Akvareller og tegninger fra Maridalen og Nordmarka.

Vel møtt!

Hilsen styret.

ÅRSMELDING 2003

1. Styret i 2003

Leder Tor Øystein Olsen

Grefsenveien 66

0487 Oslo

e-post: maridalensvenner@mobilpost.no

Nestleder Lars Flugsrud

Gamle Maridalsvei 86

0890 Oslo

e-post: lars.flugsrud@grindaker.no

Kasserer Trond Hjelle

Langmyrgrenda 49

0861 Oslo

e-post: trond.hjelle@riksrevisjonen.no

Styremedlem Ole Tøsse

Nils Baysvei 41 f

0855 Oslo

e-post: ole.tosse@eby.oslo.kommune.no

Styremedlem Otto Ullevålseter

Ullevålseter, Nordmarka

0890 Oslo

Styremedlem Torbjørn Røberg

Selteveien 188

3512 Hønefoss

e-post: odel@odel.no

Styremedlem John Eirik Telle

Nes gård

Greveveien 20

0891 Oslo

e-post: je-telle@online.no

Varamedlem Stine Frøystadvåg

Stårputtveien 23

0891 Oslo

e-post: stinefro@start.no

Varamedlem Jon Ivar Bakke

Skjervan gård

Maridalsveien 469

0890 Oslo

e-post: tori.bakke@c2i.net

Varamedlem Geir Erik Berge

Havnabakken 18 b

0874 Oslo

e-post: geirerik@ringnett.no

Varamedlem Oskar Solenes

Beverveien 19

0596 Oslo

e-post: oskar.solenes@nih.no

2. Andre tillitsverv

Revisorer: Ronny Melle og Yngvar Hestdalen.

Valgkomite: Anna Hoel, Helge Haakenstad og Per Dugstad.

3. Visjon for Maridalens Venner

Visjonen for Maridalens Venner er:

«Maridalen skal bli et kunnskapssenter for kulturlandskap for Østlandet!»

Maridalens Venner ble stiftet i 1970 for å hindre at dalens gårder skulle bli revet. På 80- og 90-tallet var det arbeidet for vern av Maridalen og mot golfbaneanlegg som sto mest i fokus. Maridalens Venner var med og snudde en kommunal rivningsplan, til å få utarbeidet en statlig

verneplan. Vi har derfor utviklet oss fra å bekjempe en **rivningsplan** på 70-tallet, via å få utarbeidet en **verneplan** på 90-tallet og i dag jobbe for en konkret **handlingsplan mot gjengroing**.

I dag står vi muligens overfor en langt større utfordring: **Hvordan få realisert innholdet i verneplanen?** Maridalens vernemotiv er et kultivert jord- og skogbrukslandskap med dype historiske røtter. Vi vektlegger bevaring av *naturtyper, vegetasjonstyper og kulturmarkstyper* - med et *arts mangfold* - og *kulturminner* som viser særpreg fra tidligere tiders jordbrukslandskap.

Maridalens Venner ønsker å samle alle gode krefter, private og offentlige aktører, organisasjoner, lokalbefolkning og gårdbrukere, for å få realisert innholdet i verneplanen, og for å oppnå formålet med vernet.

4. Mål for Maridalens Venner 2003

Maridalens Venner jobber aktivt for å bevare og utvikle det vakre og egenartede kulturlandskapet i Maridalen, og tar del i arbeidet som gjør dalen til en livskraftig jord- og skogbruksbygd. Dette oppnår vi gjennom:

- 1) Skjøtselstiltak – kampen mot gjengroingen
- 2) Kulturarrangementer – se punkt 6
- 3) Årsskrift – se punkt 9
- 4) Nettstedet www.maridalensvenner.no – se punkt 10

Etter at Maridalen ble vernet som landskapsvernområde er oppgavene mange: Gammel kulturmark skal ryddes og restaureres, randsoner skal ryddes, verneverdige hus skal holdes vedlike, styvingstrær og andre trær skal beskjæres, ferdselsveier, vann- og elveanlegg og andre kulturminner skal restaureres og holdes ved like. Vi skal tilrettelegge for friluftsliv og kulturarrangementene skal videreutvikles, dalen skal ha et levende bygdemiljø, og alt dette skal folkeopplyses. Dette krever en aktiv handling i form av arbeidskraft, kompetanse, engasjement, tilstrekkelige bevilgninger og evne til å prioritere og samarbeide.

Maridalens Venner har følgende sju mål når det gjelder *forvaltningen av landskapet*:

1. Maridalens Venner skal fullføre restaureringen av de mest prioriterte *slåttemarker* i Maridalen. Årlig slått og raking.
2. Bidra til at de mest prioriterte gjengrodde *beitemarkene* blir restaurert og tatt i bruk.
3. Bidra til at de mest prioriterte tilplantede/gjengrodde områder med *dyrkamark* blir restaurert og tilbakeført (eks. Svingen på Hammeren og «Hallsetjordet» på Skar).
4. Bidra til at *randsoner* mellom dyrkamark og skogsmark blir ryddet og restaurert, særlig mot sør, vest og øst, og i områder med størst verneverdi (eks. Kirkebyområdet).
5. Bidra til at verneverdige forfalte *gårdsbygninger* blir restaurert.
6. Bidra til at *veikantene* langs hovedveiene i Maridalen blir ryddet i en forsvarlig bredde. Årlig veikantslåtting til riktig tidspunkt.
7. Bidra til at *Ankerveien* blir ferdigrestaurert, som en del av et helhetlig *ferdselsvei, sti og skiløypenett* til, i, gjennom og fra Maridalen.

5. Vurdering av måloppnåelse

- *Mål 1: Restaurering av slåttemark*: Se 8. Restaurering og årlig pleie av slåtteenger i 2003.
- *Mål 2: Restaurering av beitemarker*: Hauger gård har ferdigrestaurert sin gjengrodde gamle havnehage nord for tunet, og området blir brukt til hestehavnehage. Havna nord for Øvre Vaggstein blir også beitet av hester. Stor gran ble der tatt ut av Friluftsetaten, men grankvisten ble dessverre ikke fjernet før på ettersommeren, slik at store deler av den nyrestaurerte havna ble dekket av barnålstrø, som har kvelt den naturlige vegetasjonen, og kan gi opphav til, i en overgangsfase, uønskede arter som kvassdå og andre primærarter.
- *Mål3: Restaurering av dyrkamark*: Der har det foreløpig ikke skjedd noe.
- *Mål 4: Randsoner blir restaurert*: Øvre Kirkeby gård har ryddet noen meter i bredde langs de gjengrodde åkerkantene på eiendommen.

Åkerkantene ble deretter slått med den nye kantslåeren som Aker og Oslo Bondelag har kjøpt inn. Også andre gårdsbruk i Maridalen har brukt kantslåeren til kantslått. Store Brenningen gård har dessuten kjøpt en egen kantslåer til å slå vegkantene med. Den er også blitt brukt til å slå og rydde jordekanter på eiendommen.

- *Mål 5: Gårdsbygninger blir restaurert:* Ingen store restaureringsoppgaver i år, bortsett fra løpende vedlikehold.
- *Mål 6: Rydding av vegkantene:* Arnt Myrvoll på Store Brenningen gård har kjøpt en egen kantslåmaskin, og inngikk en avtale med Samferdselsetaten om å slå vegkantene i dobbel bredde i hele Maridalen. Viken nett har ryddet under ledningsnettet også i Maridalen. Der ledningsnettet følger en hovedvei, blir også den ene vegkanten ryddet for trær og busker, mens den andre vegkanten fremdeles er like gjengrodd. Landskapsmessig bør en også tilstrebe en mykere overgang mellom den ryddete vegkanten og utmarka eller innmarka.
- *Mål 7: Helhetlig plan for friluftsliv:* Friluftsetaten har i løpet av sommeren planert og drenert ferdselsveien mellom Hammeren og Kirkeruinen. Men den ble ikke ferdig, da den mangler et topplag, og blir svært gjørmete under nedbør. Ny skiløype er også laget øst for Steinsrud. Jordbrukerne i dalen har sammen laget en skisse til en sammenhengende sti gjennom hele Maridalen fra Brekke til Skar, som er blitt presentert i den rådgivende gruppa for forvaltningen av Maridalen landskapsvernområde.

6. Kulturarrangementer

a) 2. pinsedag

Vestre Aker prosti, Maridalen menighetsråd, Maridalens Venner, og Maridalen Bygdetun samarbeidet om et helhetlig kulturarrangement ved Kirkeruinen, med prostigudstjeneste på Kirkeruinen og aktiviteter på Maridalen Bygdetun. Professor Jakob Jervell prekte, mens fungerende prost Hjalmar Kjelsvik var liturg. Musikalsk ansvarlig var Terje Baugerød.

Etter gudstjenesten på Kirkeruinen var det aktiviteter på Maridalen Bygdetun, Øvre Kirkeby gård, med utstillinger fra Maridalen, husdyr på tunet, underholdning og aktiviteter for barn, servering og musikk.

Over 500 personer deltok på arrangementet.

2. pinsedag i Maridalen fikk igjen et innslag på NRK Dagsrevyen (7. gang siden 1993), mens Akersposten dekket arrangementet over to fulle sider. Pinse- og olsokarrangementene fikk til sammen kr. 30 000 i støtte fra Oslo kommune ved Byrådsavdeling for kultur og utdanning.

b) Blomsterengtur

Skiforening, Norsk Botanisk Forening og Maridalens Venner samarbeidet i år om en vandring til blomsterengene rundt Blankvann søndag 22. juni. Turen gikk fra Kobberhaughytta via Blankvannsbråten, Slakteren til Svartor. 30 personer deltok på arrangementet. Tor Øystein Olsen var turleder.

Akersposten hadde før turen en fin forhåndsomtale.

c) Orkidétur til Slåttemyra, Nittedal

Søndag 29. juni deltok 80 personer på en vandring på Slåttemyra, et samarbeid mellom Nittedal Historielag, Norsk Botanisk Forening, Lillomarkas Venner og Maridalens Venner. Tor Øystein Olsen var turleder. Før turen holdt Hans Christian Høie en stemningsfull Prøysenkoncert, og det ble servert skaukaffe.

Varingen omtalte arrangementet etterpå over en hel side, med fine fargebilder.

d) Olsok

Årets stevne samlet over 500 personer i et strålende vær. Arrangementet var et samarbeid mellom Maridalen og Nordberg menighet, Maridalens Venner og Markakoret.

Tone Eid ledet den første timen med folkedansere fra Sogn og Fjordaneringen og Åge Grundstads trio. Markakoret serverte og Ivar Bakke ledet rakingen av enga.

Gunnar Grøndahl ledet olsokgudstjenesten.

Etter gudstjenesten var det tale av byrådsleder kandidat Kari Pahle.

Arrangementet ble avsluttet med en stemningsfull Prøysenkoncert med Jørn Simen Øverli og Stian Carstensen.

Akersposten lagde en fin omtale av olsok i Maridalen over hele baksida.

Pinse- og olsokarrangementene fikk til sammen kr. 30 000 i støtte fra Oslo kommune ved Byrådsavdeling for kultur og utdanning.

e) Kulturminnevandring Skjær sjøelva

E-CO Energi, Friluftsetaten i Oslo, Vann- og avløpsetaten i Oslo og Maridalens Venner samarbeidet søndag 24. august for sjuende gang om en kulturminnevandring. 2003 er Ferskvannets år, slik at årets vandring hadde hovedfokus på ferskvann og drikkevann, og turen gikk langs Skjær sjøelva. Byråd Hilde Barstad talte og Tone Hulbækmo og Hans Fredrik Jacobsen holdt en stemningsfull konsert i parken ved peisestua på Hammeren. Det var gratis servering av grillmat, kaffe og kaker. Ca. 100 personer deltok på arrangementet. Akersposten hadde en flott reportasje over to sider etter arrangementet. Det ble rykket inn annonser i Aftenposten og Dagsavisen.

f) Maridalsspillet

I et møte i januar med Ola Elvestuen, leder i Oslo Venstre, ble Maridalens Venner lovet kr. 100 000 i støtte til Maridalsspillet 2003, dersom vi søkte byråd for kultur og utdanning, se også punkt 11. Maridalens Venner oppnevnte et spillstyre, med Stine Frøystadvåg som styreleder. I tillegg fikk hun Ole Tøsse med som spillstyremedlem fra Maridalens Venners styre. Sist vi hadde et eget spillstyre var i 1993, bortsett fra at Spellaget i BUL fikk leie Maridalsspillet i 1998. Se ellers egen årsmelding fra Maridalsspillet, og nettstedet www.maridalsspillet.no.

g) Andre arrangementer

Blomstergudstjeneste tredje søndag i juni i regi av Maridalen menighetsråd har blitt en tradisjon, der Tor Øystein Olsen holder en blomstervandring en time før selve gudstjenesten.

Sellanrå turisthytte på toppen av Raudløkkollen ble av Friluftsklubben i Oslo åpnet søndag 12. oktober. Tor Øystein Olsen var turleder fra Skar over Furumokollen til Sellanrå. 200 personer deltok på åpningen av turisthytta.

7. Temamøter

Siden 2002 har Maridalens Venner gjennomført en serie med temamøter. Vi ønsker at Maridalens Venner skal være et åpent forum, for alle interesserte, for debatt, studier og folkeopplysning. Vi inviterer spesielt ulike kommunale etater, Fylkesmannen, politikere, fagfolk, grunneiere, friluftsrådet og folk fra dalen (særlig gårdbrukerne), og alle andre som er interessert i forvaltningen av Maridalen.

Møtene har hatt godt oppmøte, rundt 15 har møtt hver gang.

Følgende temaer har vært diskutert i 2003:

- Muligheter og utfordringer for å sikre Maridalen som et levedyktig bygdemiljø og lokalsamfunn – bygda i byen
- Skogbruk i Maridalen landskapsvernområde
- Praktisk randsonebefaring (mellom dyrkamark og skogsmark/utmark)
- Skar leir, er det noe nytt, og hva slags vyer har vi?

Vi har variert møtestedene for å bli bedre kjent i dalen. Vi har vært på Gjestistua, Drengestua på Skjerven og Maridalen Velhus.

8. Restaurering og årlig pleie av slåtteeenger i 2003

Arbeid utført:

Bjørkelunden - magereng

De nye styvingstrærne som ble kappet i 1998, ble «høstet» (lauving) i mars etter fem års vekst. Stammeskudd og stubbeskudd på styvingstrærne ble fjernet. Hasselbusker ble tynnet og ryddet. I april ble enga «slått» med ryddesag med krattkniv, løvoppslag ble da fjernet, og enga ble jevnere. Kvisten ble brent.

I august ble enga slått (med ryddesag med krattkniv) for første gang siden restaureringa startet i 1997. Graset ble raket og fjernet. Bjørkelunden framtrer i dag som en nesten ferdigrestaurert magereng, med mengder med solblom, og hvor gullris og blåknapp preger enga på ettersommeren. Trær vil de nærmeste årene bli tynnet gradvis for å få en tettere grasmatte.

Friskmarksenga

Restaureringen av dette området fortsatte i 2003. Det ble ryddet mye gjengrodd skog, særlig i øst. Kvist ble brent, og veden ble kjørt ut. Enga er snart ferdigrestaurert for rydding av trær og busker. Noen nye styvingstrær av ask og selje ble laget. I april ble fjorårets daugras på enga svidd av, og løvoppslag ble slått med ryddesag med krattkniv. Styvingstrærne ble ryddet for uønskede rotskudd og stammeskudd.

I september/oktober ble enga slått (med ryddesag med krattkniv) for første gang siden restaureringa startet i 2000. Graset ble raket og fjernet. Styvingstrærne ble ryddet for uønskede rotskudd og stammeskudd. Grasmatta er fortsatt mangelfull, da førte års gjengroing har skygget ut feltsjiktet, eller erstattet det med skogsarter. I den friskeste delen er oppslag av rotskudd og stubbeskudd foreløpig svært kraftig. Solblom i blomst ble funnet i den magre del av enga.

Løvenga

Styvingstrærne som ble kappet i 1998 (både de fem gamle og de nye), ble «høstet» (lauving) i mars etter fem års vekst. Kvisten ble brent.

Enga ble slått med ryddesag med krattkniv i august, og den ble raket. Styvingstrærne ble ryddet for uønskede rotskudd og stammeskudd. Noen nye styvingstrær, som ble kappet i 1999, ble «høstet» (lauving) etter fem års vekst. Noen uønskede greiner på den ene store gamle askekallen ble fjerna. Hasselbusker og ei bjørk som skygget for mye, ble også ryddet.

Bekkedalen

Den restaurerte delen ble slått med ryddesag med krattkniv tidlig vår (fjorårets «daugras»), og enga ble deretter svidd av. Løvoppslag, samt stammeskudd og rotskudd på de nyetablerte styvingstrærne, ble ryddet og brent. En del av enga ble slått i oktober.

Tørrenga rundt kirkeruinen

Den permanente fulldyrka kulturenga nord (og delvis sør) for ruinen ble slått to ganger med ryddesag med krattkniv i forbindelse med pinse og olsok. Vegetasjonen inne i ruinen ble også slått. Graset ble raket og fjernet.

Kirkebjørkelunden

Den permanente fulldyrka kulturenga rundt kirka i dalen ble slått med ryddesag med krattkniv i slutten av juni, og graset ble raket og fjernet. Den store grana ved parkeringsplassen ble også fjernet.

Låkeberget

Enga i skråningen ble slått med ryddesag med krattkniv i juli, og graset ble raket og fjernet.

Enga rundt Martinhytta ble også slått med krattkniv og raket. Den er fargerik med mye ballblom, knollerteknapp og orkideen grov nattfiol. Martinhytta blir rammet inn på en vakker måte. Friluftsetaten fjernet flere store graner nord for hytta, i forbindelse med hogst sør for Bergerud. Kvisten ble også fjernet av Friluftsetaten.

Vi vil takke Øvre Kirkeby gård for lån av traktor og for kantslått av engene ved Kirkeby. Skjerven gård takkes for raking og bortkjøring av gras. Familiene Røgeberg og Eidås takkes for rydding av trær, og raking og bortkjøring av gras. Familien Dons og Eirik Stangeland takkes for rydding av trær og brenning av kvist. Dessuten vil vi takke Store Brennengen gård for leie av firehjuls terrengmotorsykkel.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus bidrar med kr. 40 000 i støtte til Maridalens Venner for årets restaurering og pleie av slåtteengene dalen.

9. Årsskrift 2003: Maridalsspillet «Svartedauen»

Årsskrift for 2003 blir opptrykk av Carl Fredrik Engelstads Maridalsspill fra 1974: «Svartedauen». Dermed markerer vi 30-årsjubileet for Maridalsspillet i 2004. Årsskriftet er illustrert av billedkunstner Stine Frøystadvåg.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus støttet årsskrift 2002 med kr. 10 000. Maridalsspillet har støttet årsskrift 2003 med kr. 20 000.

10. Nettstedet www.maridalensvenner.no

Arbeid med eget nettsted har kommet i gang, og i desember 2002 var vi på nett med www.maridalensvenner.no. Nettinfo er vår samarbeidspartner. Maridalens Venner har også inngått en avtale med Maridalen Velforening om å bygge opp et felles nettsted for hele Maridalen: www.maridalen.no. Den vil forhåpentligvis bli åpnet i løpet av vinteren 2004.

11. Møte med byråd for kultur og utdanning, Kjell Veivåg, Oslo SV sin gruppeleder Kari Pahle og landbruksminister Lars Sponheim

19. desember 2002 var det møte hos Kjell Veivåg, byråd for kultur og utdanning, hvor vi samtalte om kulturarrangementer i Maridalen, særlig med vektlegging for muligheten av å sette opp Maridalsspillet igjen, og støtte til pinse- olsokarrangementene i Maridalen.

9. mai var det møte hos Oslo SV sin gruppeleder Kari Pahle, der også leder av Oslo SV, Hans-Petter Aas, var til stede. Vi diskuterte følgende punkter:

- Landskap (gjengroing, restaurering av kulturmark, husdyrhold)
- Kulturarrangementer (dalen må jo fylles med et innhold: Pinse, olsok, kulturminnevandring, bygdetunarrangementer, Maridalsspill)
- Levende bygdemiljø (Maridalen skole, Maridalen Bygdetun, Skar leir)
- Folkeopplysning (årbøker, nettsteder, fagmiljøer)
- Tilrettelegging for et aktivt friluftsliv (plan for friluftsliv, serveringssted(er))

Et resultat av dette møtet var at stortingsrepresentant Heidi Sørensen stilte et skriftlig spørsmål til miljøvernminister Børge Brende 11. juni om gjengroingen i Maridalen, se punkt 12.

12. september inviterte landbruksminister Lars Sponheim til et møte der bl.a. byråd for miljø og samferdsel i Oslo, Hilde Barstad, Inge G. Kristoffersen fra Friluftsetaten og Tor Øystein Olsen fra Maridalens Venner var til stede. Landbruksministeren mente at Maridalen har et verdifullt kulturlandskap som må ivaretas. Statsråden mener kulturlandskapet i Maridalen bør bli et utstillingsvindu for hovedstaden, og vi var invitert for å drøfte ulike tiltak.

12. Maridalen i Stortingets spørretime

11. juni stilte stortingsrepresentant Heidi Sørensen et skriftlig spørsmål til miljøvernminister Børge Brende om gjengroingen i Maridalen. Her følger spørsmålet med svaret til miljøvernminister Børge Brende:

«Skriftlig spørsmål nr 658 – vern av Maridalen

Skr. spm. fra Heidi Sørensen til miljøvernministeren Spørsmål 658 (2002–2003) Datert: 11.06.2003 Besvart 16.06.2003 av miljøvernminister Børge Brende (H)

Spørsmål:

I 2001 ble Maridalen vernet som et landskapsvernområde. Blant verneverdiene som spesielt ble trukket fram var kulturlandskapet rundt de gamle gårdene i dalen. Kulturlandskap må holdes i hevd, og uten aktiv skjøtsel forringes verneverdiene. Maridalens Venner har utarbeidet forslag til skjøtelsesplan for Maridalen, men mangler midler til å gjennomføre den.

Hva vil statsråden gjøre for å hindre at verneverdiene i landskapsvernområdet i Maridalen forringes?

Svar:

Jeg viser til spørsmål nr 658, som er stilt til skriftlig besvarelse i henhold til § 52 i Stortingets forretningsorden.

Formålet med opprettelsen av Maridalen landskapsvernområde i Oslo kommune er «å bevare det vakre og egenartede natur- og kulturlandskapet i Maridalen som en helhet, med særpreg fra tidligere tiders jordbrukslandskap, og med de biologiske, geologiske og kulturhistoriske elementer som bidrar til å gi området dets verdifulle karakter.»

I Maridalen finnes det siste store gjenværende området av de tidligere frodige og rike Akerbygdene rundt Oslo. Landskapsbildet med dyrket mark, en variert naturstruktur og bygninger er i store trekk lite påvirket av moderne stordriftsformer og tekniske inngrep. Maridalen har fått høyeste verneverdi i den nasjonale registreringen av kulturlandskap.

I 2002 utarbeidet fylkesmannen en forvaltningsplan for Maridalen landskapsvernområde, som vil gjelde for en tiårsperiode. Forvaltningsplanen gir anbefalinger blant annet om prioriterte skjøtselstiltak.

Det er nedsatt et rådgivende utvalg for forvaltningen av landskapsvernområdet, med medlemmer fra Oslo kommune, Maridalens befolkning og frivillige organisasjoner, som skal bistå fylkesmannen som forvaltningsmyndighet i spørsmål om planlegging og gjennomføring av skjøtselstiltak og i prinsipielle spørsmål om forvaltningen av verneområdet. Det rådgivende utvalget arbeider bl.a. med å konkretisere og prioritere forslagene i forvaltningsplanen. Dette arbeidet gir et viktig grunnlag for å prioritere bruken av midler blant annet til skjøtsel innen området.

Maridalens Venner utfører skjøtsel i et av kjerneområdene i dalen, i samsvar med forvaltningsplanen, og restaurerer et utvalg gamle kulturmarkstyper på en faglig måte. For dette arbeidet får Maridalens Venner for 2003 et bidrag fra fylkesmannen på kr. 40 000,-. Restriksjoner på grunn av drikkevannet gjør at det i dag ikke er mulig å øke beitetrykket i Maridalen uten at det foreligger mer kunnskap om sammenhenger mellom beitedyr og drikkevannskvalitet. Fylkesmannen bidrar til å finansiere en utredning om beitedyr og drikkevannskilde som utføres av Veterinærinstituttet, med risikoanalyse og vurderinger av hvorvidt det er mulig å bruke beitedyr som landskapspleiere.

I samarbeid med Oslo kommune vil fylkesmannen utføre også flere andre prioriterte tiltak i Maridalen i løpet av høsten 2003. Fylkesmannens bidrag til disse tiltakene vil være minimum kr. 40 000.

Fylkesmannen har for øvrig avsatt midler til informasjon om verneområdet, som infotavler og infoplakater, som forventes å bli ferdig i år.

Maridalens status som et verdifullt område vil kunne gjøre det mulig å skaffe økonomiske ressurser fra ulike kilder. Eksempelvis er Maridalen allerede et prioritert område i Oslo og Akershus når det gjelder midler fra ordningen *Spesielle tiltak i kulturlandskapet (STILK)* som administreres av landbruksmyndighetene.

Med hilsen

Børge Brende»

Storingsrepresentant Heidi Sørensen fulgte opp spørsmålet i Stortinget med et leserinnlegg i Aftenposten 26. august. Innlegget ble ikke besvart.

Maridalens Venners kommentar til Børge Brendes svar:

Maridalens Venner er av den oppfatning at det er nødvendig med et *forpliktende samarbeid* mellom statlige og kommunale (grunneier) myndigheter, næringsliv, frivillige organisasjoner og lokalbefolkning for å prøve å nå målene i forvaltningsplanen for Maridalen.

De politiske signaler vi har fått er at kostnader til merking av grenser, oppsyn, skjøtsel m.m. vil bli dekket innenfor *ordinære budsjettposter*. Samtidig skrev miljøverndepartementet i sitt vernevedtak at det vil være nødvendig med en betydelig oppfølging når det gjelder skjøtsel og forvaltning dersom *verneverdiene* skal kunne opprettholdes. Vi vil derfor gjenta vårt krav: Det må avsettes midler over Statsbudsjettet, øremerket Maridalen landskapsvernområde, dersom det skal bli mulig å omsette verneplanens vyer i praksis.

13. Leder av Maridalens Venner fikk Oslo Venstres miljøpris

Tor Øystein Olsen mottok på Verdens miljødag 5. juni Oslo Venstres miljøpris på Maridalen Bygdeun. Prisutdeler var landbruksminister Lars Sponheim. Leder i Oslo Venstre, Ola Elvestuen, begrunnet prisen med at Tor Øystein Olsen og Maridalens Venner i en årrekke har jobbet for å stanse gjengroingen, og har startet restaureringen, av verdifull kulturmark i Maridalen. I begrunnelsen som ble gitt ble det framhevet «at han har en grunnleggende holdning på at ingenting er endret på før den fysiske jobben er gjort, og at han dermed jobber annerledes enn det offentlige ofte gjør».

Akersposten omtalte prisen over en halv side.

14. Fylkesmannens rådgivende gruppe

Det har vært avholdt tre møter i den rådgivende gruppa for forvaltningen av Maridalen landskapsvernområde. Temaene har vært sti og veiplan i Maridalen, Skar leir, Oset vannrenseanlegg og skjøtsel av kulturmark og randsoner. Fylkesmannens miljøvernavdeling har for 2003 et forvaltningsbudsjett for Maridalen landskapsvernområde på til sammen kr. 80 000, derav kr. 40 000 til Maridalens Venner (resten til Friluftsetaten).

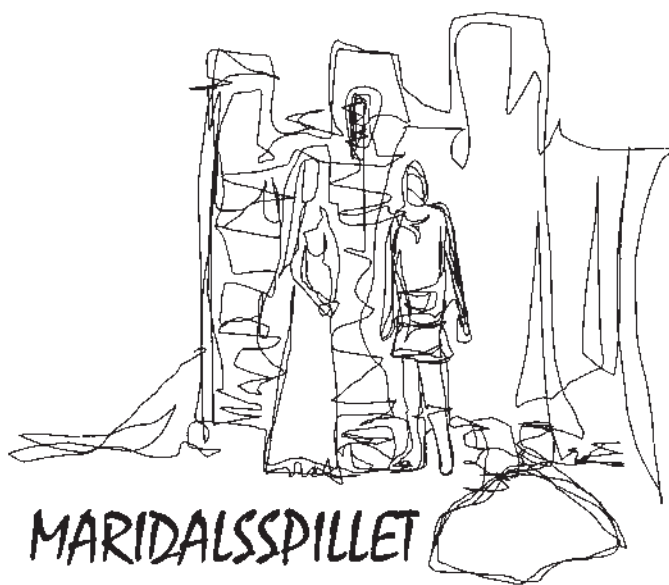
15. Testamentert gave fra Gudrun Strøm

Maridalens Venner fikk den 16. desember 2002 melding om at Gudrun Strøm 11. august 1993 hadde testamentert kr. 30 000 til Maridalen Venner. Hun døde 26. september 2002. Beløpet ble brukt til å finansiere årsskrift 2002.

16. Godtgjøring til leder av Maridalens Venner

Konsernbygg A/S har sponset Maridalens Venner med kr. 20 000 pr. mnd., øremerket lønn til Tor Øystein Olsen. Fra og med mars har dessuten Konsernbygg A/S gitt driftsstøtte til Maridalens Venner på kr. 5 000 pr. mnd.

Maridalens Venner har arbeidsgiveransvaret, og Carsten Bakke er administrativ ansvarlig.



MARIDALSSPILLET



Foto: Sissel Syrrinsen

Fra forestillingen.

Årsmelding for Maridalsspillet 2003

Forestillingen: «Runer i Ruiner – tegn fra fortiden» ble gjennomført i perioden 9. – 17. august 2003 i kirkeruinene i Maridalen, med sju forestillinger fordelt på seks dager. Stykket var basert på Carl Fredrik Engelstads Maridalsspill «Kirkebyggeren». «Runer i Ruiner» omhandlet konflikten mellom hedensk og kristen tro og var samtidig en kjærlighetsfortelling iblandet musikk og folkediktning.

Instruktør var Ole Christian Øen (satte opp Maridalsspillet «Gjøglerne kommer» i 1998) og musikalsk ansvarlig var folkemusikeren Eli Storbekken. Kulturbyråd Kjell Veivåg åpnet spillet.

Værgudene var med oss på alle forestillingene, publikum var begeistret og arrangementet høstet mange lovord. Spesielt ble kveldsforestillingen i fullmåneskinn godt mottatt, med fakkelbelysning og månen som dukket opp på et magisk tidspunkt.

I tillegg til forestillingen var det salg av helgrillet lam, pølser, kaffe, kaker, brus, øl og mjød på ruinområdet. Begge lørdagene var det oppvisning av «Kongshirden», som viste slagscener fra middelalderen. Søndagene hadde vi et hyggelig samarbeid med Bygdetunet om serveringen.

Medvirkende: Skuespillerne var Elena Biuso, Anita, Helene og Lars Bliksvær, Ronny Fagereng, Cornelia Glitsch, Trond Haugmark, Berit Henning, Tom Melby, Ida Mathisen og Even Regbo. Flere av



*Tom Melby som korsbæreren og
Eli Storbakken, sang*

skuespillerne hadde erfaring fra teateroppsetninger og friluftsteater, noen var nybegynnere. I tillegg medvirket Mari Haugland i åpnings- og sluttscenene på egen hest.

Det ble satt opp et prosjektkor med erfarne sangere under ledelse av Eli Storbekken: Kirsti Brevik, Stine Frøystadvåg, Eivor Hagen, Anna Hoel, Evy Holand, Marit Jøklung, Kristin Rødahl og Anne Berit Walther, de fleste med lokal tilknytning. Eli Storbekken sto for hovedopptredenen under spillet med nydelig sang og fløytespill, og Sverre Jensen var musiker på egenproduserte middelalderinstrumenter.

Propell PA ved Arne og Maje Sæter sto for lyden. Sufflører var Ole Christian Øen og Else Flugsrud. Webmaster var Ivar Andersen.

Maridalsspillets styre: Styret har bestått av lokale folk fra Maridalen, Sørbråten, Tåsen og Kjelsås: Stine Frøystadvåg (leder), Ole Tøsse (nestleder), Marianne Faye (kasserer), Dagfinn Kristoffersen, Jan Ole Ringstad, Else Flugsrud og Eivor Hagen. Styresammensettingen ble godkjent på Maridalens Venner sitt styremøte 6. mars. Det ble avholdt 10 styremøter fra februar til oktober. Skuespillerne begynte å øve først i slutten av mai, og med avvikling av sommerferie for alle ble det knapp tid med øving og forberedelser, derfor ble det også et forholdsvis kort stykke som ble fremført.

Frivillige: Årets spill hadde aldri blitt til uten de mange frivillige som bidro med sin tid og talenter. Rundt 50 personer har stilt gratis opp for Maridalsspillet, mange av dem lokale krefter fra Maridalen og Sørbråten.

Besøkende: Vi regner med at ca 1250 personer har sett «Runer i Ruiner». Vi hadde 858 betalende, billettprisen var kr. 100,- for voksne, og barn under 16 år var gratis. Ellers sendte vi ut en god del fribilletter som ble brukt.

Økonomi: Maridalsspillet 2003 har vært støttet av Oslo kommune, Norsk kulturråd og bydelene Grefsen-Kjelsås og Røa (Nordmarksmidler). I tillegg har firmaet Synkron sponset nettstedet www.maridalsspillet.no. Vi fikk inntekter på salg av billetter, mat og drikke. Tross lavt budsjett har det gått bra økonomisk og vi havnet på plussiden. Årsaken til at vi har greid dette er den velvillighet så mange har vist oss, i tillegg til all den frivillige hjelpen. Så tusen takk til alle dem!

Dersom de bevilgende myndigheter støtter vårt arbeid også neste år, blir det Svartedauen-fremføring i august 2004.

På vegne av Spillstyret for Maridalsspillet 2003

Stine Frøystadvåg
Leder

*Cornelia Glitsch og
Ronny Fagereng som
Ragnhild og Hallvard*



Foto: Sissel Syprisen

Regnskapsåret fra 15. november 2001 til 15. november 2002

Regnskap	Inntekter	Utgifter
Kontingenter og støttebeløp	107 025	
Støtte fra Konsernbygg AS til leder	200 823	
Tilskudd til områdetiltak fra Fylkesmannen, restbeløp 2001	20 000	
STILK-midler, årlig støtte for 1998, 1999 og 2001	42 000	
Støtte til årsskrift 2001 fra Konsernbygg AS	39 000	
Støtte til årsskrift fra Nordmarken Velforening	1 000	
Salg av årsskrifter	8 000	
Støtte til pinse- og olsokarrangement fra byråd for kultur og utdanning	25 000	
Støtte til pinsearrangement fra Vestre Aker prosti	4 000	
Innsamling ved pinse- og olsokarrangement	9 304	
Renter	253	
Årsskrift 2001		93 548
Kulturarangementer		57 990
Nettsted		19 419
Skjøtselstiltak		17 189
Medlemsservice		12 980
Mobiltelefon, faks, e-post og internett		34 877
Godtgjøring til leder, inkl. arbeidsgiveravgift, adm.		200 823
Administrasjon, renter		4 436
Sum	456 405	441 262
 Overskudd		 15 143
Sum	456 405	456 405
 Balanse	 15.11.02	 15.11.01
Postbanken, hovedkonto	49 084,61	33 941,57
Postbanken, lønnskonto	6 929,00	4 942,00
Skyldig skattetrekk	-6 397,00	-3 071,00
Skyldig arbeidsgiveravgift	-532,00	-1 871,00
Sum beholdning	49 084,61	33 941,57

Trond Hjelle
kasserer

PROTOKOLL FRA ÅRSMØTE I MARIDALENS VENNER 2002

Årsmøte i Maridalens Venner ble avholdt torsdag 5. desember i Maridalen Velhus. Lederen Tor Øystein Olsen ønsket velkommen og åpnet møtet med å minne om foreningens:

- Visjon: Maridalen skal bli et kunnskapssenter for kulturlandskap for Østlandet
- Mål: Kampen mot gjengroingen – realisere verneformålet
- Verdigrunnlag: Få med folket i dalen
- Slagord: Kom til den fagre Maridal
- Logo: Kirkeruinene

1. Ordstyrer, referent

Geir Erik Berge ble valgt til ordstyrer og Lars Flugsrud til referent.

2. Godkjenning av innkallingen

Årsmøteinnkallingen ble godkjent.

3. Godkjenning av dagsorden

Dagsorden ble godkjent.

4. Årsmeldingen

Ordstyreren leste årsmeldingen. Årsmeldingen ble enstemmig godkjent. Målfrid Voll og Frances Dodman mottok gave for de flotte illustrasjonene i årsskriftet, og Nettinfo ved Heidi Lyngby mottok gave for all innsatsen med vårt nye nettsted.

Med det nye nettstedet www.maridalensvenner.no kan medlemmer og andre lese om blant annet årets arrangementer, og melde seg inn som medlemmer (som ble etterspurt på forrige årsmøte).

5. Regnskap for 2002

Revidert regnskapet for 2002 ble lest opp og godkjent av årsmøtet. Lars Flugsrud stilte spørsmål om medlemmene kunne tenke seg et redusert årsskrift neste år for å bedre foreningens økonomi, men det var liten stemning for det. Lederen nevnte aktuelle tema for neste årsskrift og at dette kanskje kan bli rimeligere.

6. Innkomne forslag

Ingen

7. Kontingent for 2003

Ivar Bakke foreslo å heve kontingenten til 200 kroner, men forsamlingen mente det var lurt å vente til neste år siden vi hadde en økning foregående år.

Kontingenten ble deretter uforandret fastsatt til kr. 150.

8. Valg

Valgkomiteens forslag ble lagt fram av Helge Haakenstad og fikk følgende sammensetning:

Tor Øystein Olsen, leder	ikke på valg
Lars Flugsrud	ikke på valg
Ole Tøsse	gjenvälgt
Otto Ullevålseter	gjenvälgt
Trond Hjelle	ikke på valg
John Eirik Telle	ikke på valg
Torbjørn Røberg	ny
Jon Ivar Bakke, vara	ny
Geir Erik Berge, vara	gjenvälgt
Oskar Solenes, vara	gjenvälgt
Stine Frøystadvåg, vara	ny

Valgkomite: Per Dugstad, Anna Hoel, Helge Haakenstad
Revisorer: Yngvar Hestdalen, Ronny Melle

Årsmøtet avsluttet

Markakoret underholdt

Kaffe og eplekake (fra Ullevålseter)

Salgsutstilling: Tegninger og akvareller fra Maridalen av Frances Dodman og Målfrid Voll.

Byrådsleder Erling Lae holdt et engasjert innlegg om Oslo kommunes vyer for Maridalen, der han berørte gjengroingsproblemer og sikring av bosettingen i dalen.

Lars Flugsrud ref.

Flere bilder fra årets Maridalsspill:



Foto: Sissel Syrtangen

Mari Haugland på hesten Dallyk.



Foto: Kåsa Mith Johannesen

Fra kveldsforestillingen.

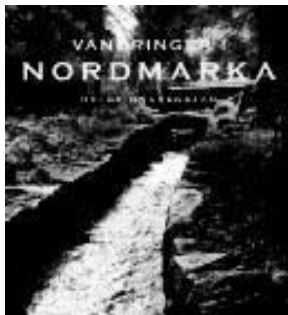


Foto: Inger-Anne Møkleby

Fra fremføringen av «Agnus Dei».

Helge Haakenstad

Vandringar i Nordmarka



Gjennomillustrert i farger
Format 24 x 27 cm
ISBN 82-7981-027-7
Innb., kr 338,-

Årsskrift for Maridalens Venner 1999 hadde tittelen «Vandringar i Nordmarka mot Maridalen». Dette års-skriftet er nå bearbejdet vidare og utvidet betydelig med fylldige beskrivelser av plasser, kulturminner og skog-faglige emner knyttet til Nordmarka.

«Jeg har hatt samtaler med flere kjente markafolk som har fortalt om skogen, arbeids- og folkelivet i Marka før i tiden. Utbyttet av turen blir så mye større når en har kunnskaper om hva en ser og opplever underveis.»

Helge Haakenstad, født og oppvokst på Nordbråten gård innerst i Maridalen, tar leseren med på 7 ulike vandringar – alle med utgangspunkt nord i marka. Turene ender opp i Maridalen. Underveis beskriver Haakenstad hva han ser i skogen, og med dr. grad fra Landbrukshøgskolen på Ås og slekt fra plassene Mago og Østbråten er han en kvalifisert veiviser. Hans rike kunnskaper og store kjærlighet til Marka krydret med unike, gamle og nye fotografier resulterer i en praktbok om Marka; her er beskrivelser av folkeliv, plasser, kulturminner, anekdoter, og ikke minst formidling av kunnskap om skogen, som vies et eget kapittel i boken.

Boka fås også kjøpt i bokhandelen f.o.m. begynnelsen av desember
Medlemspris Maridalens Venner **kr 285,-**

JA, jeg vil gjerne bestille ... eks. av boken
Vandringar i Nordmarka á kr 285,-

Navn.....

Adresse.....

Postnummer/sted.....

Bestillingen kan også fakses til
forlaget, 23 13 69 39
Fritt tilsendt

Kan
sendes
ufrankert
i Norge

Svaravtale nr. 171 112-53
Forlaget Bonytt
Solli
0201 Oslo



Anne Sætren

Solemskogen

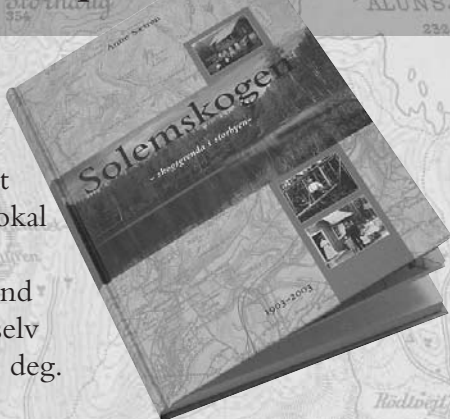
– skogsgrenda i storbyen

Endelig har den kommet, boken om ditt eget nærmiljø!

Boken om Solemskogen og marka rundt gir deg nye spennende turtips, og mye lokal kulturhistorie.

Kjøp boken som er på 160 sider, i stivbind og spekket med flotte bilder, og gi deg selv en innsiktsfull historie om skogen rundt deg.

PS : Boken er også en ideell julepresang for de som er glade i Lillomarka og Maridalen!



Ja takk, jeg bestiller eks av Solemskogenboka for kr 250,- + porto

Navn: _____

Adresse: _____

Sendes til: Solemskogen Vel, Solemskogveien 3, 0496 Oslo

